

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Bakalářská práce

Barbora Miltová

Jazyková specifika v písních flamenco

Specifics of language in flamenco lyrics

Praha, 2014

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Zuzana Krinková, Ph.D.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce, paní Mgr. et Mgr. Zuzaně Krinkové, Ph.D., za odbornou práci, užitečné rady a čas věnovaný mé práci.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

.....

Barbora Miltová

V Praze, dne 21. 5. 2014

Klíčová slova:

písně flamenco, andaluská španělština, caló, germanía

Key words:

flamenco lyrics, Andalusian Spanish, Caló, Germanía

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá teoretickým popisem fonetických a lexikálních charakteristik, které se objevují v textech písní flamenco. Pro mnohé obyvatele Iberského poloostrova i pro návštěvníky, kteří na toto území zavítali, flamenco představuje jeden ze základních symbolů Španělska. Pro Andalusany je ještě něčím víc. Flamenco nevnímají pouze jako označení hudebního žánru, spojení tradiční španělské lidové hudby a tance, nýbrž pro ně představuje jeden z nejautentičtějších způsobů jejich vnímání, cítění a interpretace života a světa. Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol, z nichž každá se snaží zkoumat flamenco z jiného úhlu pohledu. První kapitola je zaměřena na historii, popis základních hudebních stylů a vysvětlení samotného pojmu flamenco. Následující kapitoly se zabývají lingvistickým popisem jednotlivých jazykových složek, z nichž jsou písně flamenco složeny, tedy z andaluské španělštiny, caló a germanie. Teoretický popis je vždy následně doložen na ukázkách z vybraných písní, z nichž velká část pochází z díla *Colección de cantes flamencos: recogidos y anotados por Demófilo* od španělského folkloristy Antonia Machada y Álvareze.

Abstract

This Bachelor Thesis deals with a theoretical description of phonetic and lexical characteristics that appear in flamenco lyrics. For many inhabitants of the Iberian Peninsula and also for visitors who have visited this area, flamenco represents one of main symbols of Spain. For Andalusians flamenco symbolizes more than that. Andalusians don't perceive flamenco as a denomination of a musical genre, as a fusion of traditional Spanish folk music and dance, but for them it represents one of the most authentic ways of perceiving, feeling and interpretation of life and world. This Bachelor Thesis is divided into three main chapters. Each of them is aiming to examine flamenco from different perspective. The first chapter focuses on history, description of basic styles and explanation of the term flamenco itself. The following chapters deal with linguistic description of various language components from which flamenco lyrics are composed, that means Andalusian Spanish, Caló and Germanía. Theoretical description of linguistic phenomena is subsequently documented on examples from selected songs, most of which come from work of Spanish folklorist Antonio Machado y Álvarez, *Colección de cantes flamencos: recogidos y anotados por Demófilo*.

Obsah

Úvod.....	10
1 Flamenco.....	12
1.1 Historie flamenca	12
1.2 Pojem flamenco.....	14
1.3 Základní typy flamenca.....	15
2. Andaluská španělština v písních flamenco	20
2.1 Andaluská španělština	20
2.2 Charakteristika andaluské španělštiny v písních flamenco	21
2.2.1 Aspirace	22
2.2.2 Seseo a ceceo	23
2.2.3 Yeísmo	26
2.2.4. Ztráta koncové souhlásky	26
2.2.5 Ztráta intervokálního -d-	27
2.2.6 Výslovnost /-r/ místo /-l/.....	28
2.2.7 Výslovnost bue, hue jako güe	28
2.2.8 Apokopa.....	29
2.2.9 Asimilace určitých souhláskových skupin.....	30
2.2.10 Frikativní výslovnost palatální afrikáty ch	30
2.2.11 Betacismo.....	30
2.3 Lexikum andaluské španělštiny a jeho výskyt v písních flamenco.....	31
3 Caló v písních flamenco	38
3.1 Caló, jazyk španělských Romů	38
3.2 Dějiny španělských Romů.....	40
3.3 Caló a romština z hlediska fonetiky a fonologie	42
3.3.1 Vokály	43
3.3.2 Konsonanty	44
3.4 Caló z hlediska morfologie	48
3.4.1 Substantiva.....	48
3.4.2 Rod.....	49
3.4.3 Číslo	50
3.4.4 Adjektiva.....	50
3.5 Lexikum caló v písních flamenco	50

3.6 Germanía, caló a jejich záměna	52
Závěr	56
Résumé.....	59
Seznam použitých zdrojů.....	61
Přílohy.....	65

Seznam tabulek

Tabulka 1. Středověké španělské sykavky.....	24
Tabulka 2. Lexikum západní a východní Andalusie.....	32
Tabulka 3. Přepis a interpretace ukázky z divadelní hry <i>Auto del finamiento de Jacob</i> ...	39

Seznam obrázků

Obrázek 1. Rozdělení Andalusie z hlediska slovní zásoby.....	32
Obrázek 2. Úryvek z divadelní hry <i>Auto del finamiento de Jacob</i>	39

Seznam použitých zkratk

čes.	česky, čeština
DRAE	slovník Španělské královské akademie
franc.	francouzsky, francouzština
RAE	Španělská královská akademie
rom.	romsky, romština
špan.	španělsky, španělština

Úvod

Flamenco je v dnešní době součástí španělského kulturního dědictví a na mnoha pódiích po celém území Andalusie se těší velkému počtu příznivců a diváků. Ne vždy tomu tak ale bylo. Ještě v 18. století bylo Romům, kteří doputovali do Španělska a kteří se umění flamenca věnovali, na celém území Iberského poloostrova zakazováno užívat jejich vlastní jazyk. Byla vydávána nařízení, která zakazovala všem obyvatelům Španělska veřejně užívat jiný jazyk než oficiální, jež představovala španělština a její regionální varianty. V první kapitole se proto bakalářská práce zaměřuje na historii flamenca, popis základních hudebních stylů a vymezení flamenca jako pojmu. Cílem úvodní kapitoly je přiblížit čtenářům historický kontext, ve kterém se flamenco rodilo a ve kterém se postupně měnilo do podoby, se kterou se dnes setkáváme. Zároveň chce zdůraznit, že flamenco nelze chápat samostatně jako tanec, hudbu a literární tradici, nýbrž jako spojení všech těchto tří složek, které se zároveň doplňují, ovlivňují a vytváří tak velmi specifický a osobitý druh umění.

Texty písní flamenco jsou složeny ze tří hlavních jazykových složek. Z andaluské španělštiny, caló a germanie. Druhá kapitola je zaměřena na první z těchto složek, na andaluskou španělštinu. Zprvu zachycuje nejvýznamnější názory na problematiku, co se rozumí pod pojmem andaluská španělština. Zda se jedná o jeden z dialektů Španělska, jazykovou variantu či dokonce jazykové varianty španělštiny. Následuje teoretický popis fonetických specifik, které vycházejí z andaluské španělštiny a často se odrážejí jak v orální podobě písní, tak v jejich zápisu. Poslední část se zaměřuje na lexikum andaluské španělštiny a jeho konkrétní výskyt v písních flamenco.

Třetí kapitola bakalářské práce je zaměřena na caló a germanii. Obsahuje historické souvislosti příchodu Romů na Iberský poloostrov, obecný popis caló a jeho jazykové zařazení. Obecný úvod je následován teoretickým popisem fonetických, morfologických a lexikálních charakteristik caló a romštiny, z níž zkoumaný jazyk vychází. Caló, jež je považováno za jazyk španělských Romů, kteří byli a dodnes jsou na území Iberského poloostrova menšinou, proniklo do současné španělštiny a dnes jsou výrazy pocházející ze slovníku národa, kterým bylo zprvu tak opovrhováno, běžnou součástí mluvy obyvatel Španělska. Součástí třetí kapitoly je také vysvětlení rozdílů mezi caló a germanií. Germania neboli zločinecká hantýrka byla často zaměňována za caló a dodnes není lehké jednoznačně určit, zda výrazy v písních flamenco pocházejí z caló či jazyka zločinců a darebáků. Cílem druhé a třetí kapitoly je teoreticky popsat hlavní jazyková specifika objevující se v písních flamenco a následně je

doložit na konkrétních textech.

Všechny teoretické jevy, které práce obsahuje, jsou doloženy vybranými příklady písní, jež pochází z děl předních andaluských interpretů flamenca. Veškeré ukázky, které se v bakalářské práci vyskytují, nejsou přeloženy do češtiny. Ztrácelo by smysl pokoušet se analyzovat jazykové zvláštnosti pocházející z andaluské španělštiny, caló i germanie na českém překladu jednotlivých písní.

Protože jsem loňský rok pobývala na Erasmu v andaluském městě Sevilla, k napsání této bakalářské práce jsem rovněž využívala zdroje z tamní univerzitní knihovny a cenné mi byly poznámky z přednášek o andaluské španělštině profesora Pedra Carbonera Cana.

Bakalářská práce si klade za cíl lingvisticky popsat jazyková specifika písní flamenco, aplikovat konkrétní charakteristiky na vybraných textech písní tak, aby práce působila vyváženě z hlediska posloupnosti teoretických popisů a jejich praktických ukázek.

1 Flamenco

1.1 Historie flamenca

Pro mnoho návštěvníků, kteří kdy zavítali na Iberský poloostrov, představuje flamenco jeden ze základních symbolů Španělska. Podle nejrůznějších cestovatelských příruček jde o spojení tradiční španělské lidové hudby a tance z oblasti Andalusie. Toto vysvětlení však obyvatelům Španělska a konkrétně Andalusanům nestačí, protože pro většinu z nich nejde pouze o označení hudebního žánru, nýbrž o jeden z nejautentičtějších způsobů jejich vnímání, cítění a interpretace života a světa.¹ Z jazykového hlediska jde o spojení *caló*,² andaluské španělštiny³ a žargonu nejrůznějších skupin obyvatel žijících na okraji společnosti.⁴

Neexistují dokumenty ani data, která by jasně dokládala vznik flamenca. Nejčastěji se však uvádí, že začalo vznikat na konci 18. století v oblasti Dolní Andalusie,⁵ mezi městy Sevilla, Cádiz, Triana a Jérez. Jeho zrození je nepochybně spjato s Romy, kočovným národem, který od konce 13. století⁶ přicházel přes Malou Asii a Balkán⁷ do Evropy a na území Španělska se nejspíš dostal v první polovině 15. století.⁸ Po celou dobu svého putování se Romové setkávali s mnoha kulturami, které je ovlivňovaly a které následně rozšiřovali dál.

Nelze říci, že flamenco je spjato obecně s Romy. Toto tvrzení je třeba zkonkrétnit. Flamenco je spjato s andaluskými Romy,⁹ protože ač se Romové rozprchli do různých koutů světa, flamenco se zrodilo pouze v Andalusii. Nelze ani říci, že flamenco bylo ovlivněno pouze jedním národem a jednou kulturou. Ač vzniklo v Andalusii, bylo ovlivněno i mnoha jinými kulturami, které v průběhu staletí na toto území přicházely. Andalusané, kastilští přistěhovalci, Muslimové, Romové, Židé či Afroameričané, všechny tyto národy po určitou dobu ovlivňovaly dění na území Andalusie, podílely se na původní či dnešní podobě flamenca a jak v hudbě, tak v Andalusii samotné zanechaly svůj otisk.

Až do 20. století se šířilo ústně. Písně se nezapisovaly, byly rozšiřovány pocestnými, kteří putovali z hostince¹⁰ do hostince, kde bylo flamenco veřejně provozováno. Tím přenášeli

¹ RÍOS MARTÍN, Julián Carlos. *La dentidad andaluza en el flamenco*. Sevilla: Atrapasueños, 2009, str. 6

² Jazyk španělských Romů.

³ Špan. *el andaluz*.

⁴ Špan. *la germanía*.

⁵ Špan. *La Baja Andalucía*.

⁶ Či spíše počátkem 14. století.

⁷ Oblasti, které patřily k tzv. *Byzantské říši*.

⁸ Západní proud, který prošel z Čech do Německa, Francie, Španělska, Holandska, Dánska a Norska. První historicky známý dokument z území dnešního Španělska pochází z roku 1425, do Andalusie Romové doputovali kolem roku 1462.

⁹ RÍOS MARTÍN, Julián Carlos. *La dentidad andaluza en el flamenco*. Sevilla: Atrapasueños, 2009, str. 11

¹⁰ Špan. *las ventas*.

písně z jednoho kraje do druhého a šířili je po celém území Andalusie.

Flamenco se vyznačuje svým lidovým charakterem, což souvisí s konkrétní sociální vrstvou obyvatel: s analfabety, kteří neuměli číst a psát, s lidovou vrstvou obyvatelstva. Andaluská společnost byla na konci 18. století silně polarizovaná. Ve velkých městech sídlili proletáři, kteří se silně odlišovali od prostého lidu, vesničanů, kteří nevlastnili ani kus půdy. V 19. století navíc ve Španělsku došlo k reorganizaci práce, což způsobilo ještě větší polarizaci společnosti. Řemeslníci, sídlící na periferiích hlavních měst, rybáři, horníci a andaluští Romové, kteří žili v mizerných životních podmínkách, vytvořili sociální základ, ve kterém se flamenco začalo rodit. Ohnisko, ve kterém flamenco vznikalo, se nacházelo v oblasti mezi městy Sevilla-Córdoba-Cádiz. V oblasti, která se shodovala s oblastmi velkých andaluských latifundií.

Flamencem bylo po dlouhou dobu opovrhováno, zvláště bohatšími vrstvami a intelektuály, pro něž flamenco představovalo symbol bídy, v jaké se Andalusie nacházela. Obraz Andalusie skrze flamenco se neshodoval s obrazem Andalusie, který se vládnoucí třída snažila oficiálně prezentovat.

Mezi lety 1860 a 1920 bylo flamenco spojováno s tzv. *Cafés Cantantes*.¹¹ Jednalo se o místa, kde se shromažďovali zpěváci, hráči a tanečníci,¹² kteří se postupně začali měnit v umělce a kde docházelo k profesionalizaci flamenca. Vstup do těchto míst měly všechny sociální skupiny, proto se flamenco popularizovalo a otevřelo širokému publiku. Se zřízením *Cafés Cantantes* došlo k vydělení tance, jako samostatného a nezávislého odvětví, od zpěvu a jeho doprovodu.

Od druhé poloviny 20. století dochází k ustálení forem flamenca, syntetizuje se, vytváří specifický jazyk a vzniká nový, velmi osobitý druh umění. Ač bylo flamenco kritizováno členy generace 98,¹³ kteří ho označovali za původ zla a neštěstí země, obecně se těšilo velké popularitě. Uznání španělskými intelektuály se flamenco dočkalo až s příchodem generace 27, jejíž většina členů byla v Andalusii narozena. Mezi lety 1920 a 1955 se flamenco dostalo do divadel a *plazas de toros*¹⁴ a začalo se šířit do celého Španělska a světa. Toto období je považováno za zlatý věk flamenca.

Od začátku padesátých let 20. století začalo vycházet mnoho antropologických a muzikologických odborných prací, jejichž hlavním tématem se stalo flamenco a roku 1958

¹¹ RÍOS MARTÍN, Julián Carlos. *La dentidad andaluza en el flamenco*. Sevilla: Atrapasueños, 2009, str. 6

¹² Umělci již dostávali za svá vystoupení plat.

¹³ Literární hnutí. Mezi hlavního odpůrce flamenca se řadí Eugenio Noel.

¹⁴ Náměstí, na kterých se nacházela býčí aréna.

byla v Jérezu de la Frontera založena první katedra flamenkologie.

Od konce 20. století se do Španělska dostávaly rozmanité hudební směry z Evropy a Ameriky, čímž došlo k míchání tradiční formy flamenca s populárními styly jako rock, pop, jazz či blues a od osmdesátých let je spojení flamenca s dalšími styly hudby označováno jako *nuevo flamenco*,¹⁵ které je charakteristické svou komerčností a odlišností od své tradiční formy.

S rozkvětem flamenca byl spojen prudký vzrůst kulturních center¹⁶ po celém území Andalusie, zaměřujících se na tanec, historii či obecně kulturu flamenca. Tato centra se i v dnešní době snaží organizovat pravidelné přednášky, kurzy a semináře pro všechny nadšence, kteří se o tak osobitý druh umění stále zajímají.

Roku 2010 bylo flamenco vyhlášeno nehmotným kulturním dědictvím lidstva.¹⁷

1.2 Pojem flamenco

Stejně jako není známo přesné datum, kdy došlo ke vzniku flamenca, není zcela jasné, co termín *flamenco* znamená. Existují mnohé teorie, které se snaží tento termín vysvětlit, žádnou z nich však nelze považovat za univerzální a obecně přijímanou.

Termín *flamenco* se objevuje již na konci 18., začátku 19. století.¹⁸ S první zmínkou se setkáme v nápěvku díla *El tío Conejo* z roku 1839.¹⁹

Director

.....

mi comprender

el cachirulo, el morrongo,

quirivé de me.

.....

¿mi saber hablar quitano,

eh?

Conejo

¹⁵ Čes. *nové flamenco*.

¹⁶ Např. *Centro Nacional de Arte Flamenco* ve městě Jerez de la Frontera.

¹⁷ Špan. *Patrimonio Cultural Inmaterial de la Humanidad*.

¹⁸ RÍOS MARTÍN, Julián Carlos. *La dentidad andaluza en el flamenco*. Sevilla: Atrapasueños, 2009, str. 13

¹⁹ Tamtéž, str. 14.

Mezi jednu z nejvýznamnějších hypotéz, která se zabývá vysvětlením termínu *flamenco* se řadí ta, kterou poskytuje slovník RAE. Ve svém dvacátém druhém vydání odvozuje *flamenco* z nizozemského termínu *flaming*.²¹ Totéž vysvětlení se vyskytuje i v etymologickém slovníku DCECH,²² který uvádí, že *flaming* je odvozeno z výrazu *flamma*, kterému byla přidána koncovka *-enc*.²³ Termín *flamenco* byl dříve užíván pro označení osob s barevnou pletí. Antonio Machado y Álvarez²⁴ souhlasí s názorem, že termínem *flamenco* se začali označovat Romové kvůli jejich tmavě zbarvené pleti, která kontrastovala s přirozenou bílou pletí, příznačnou pro oblast Vlámka.²⁵

Existuje teorie, která se snaží termínu *flamenco* přičíst arabský původ. Podle Blase Infanta²⁶ bylo *flamenco* odvozeno z arabského *fellah min gueir ard*.²⁷ Po vyhlášení dekretu Filipem III. bylo mnoho Arabů přinuceno k útěku ze španělských měst. Ukrývali se v horách, kde se postupně mísili s romskými komunitami, čímž se začalo rodit flamenco,²⁸ které zachycovalo bolest, kterou vyhnanci cítili po nuceném útěku a zničení jejich kultury. Na začátku 19. století se stále věřilo, že španělští Romové jsou potomci Arabů, kteří se po vyhnání ukrývali na rozsáhlém území Andalusie. *Felahmengus*²⁹ bylo synonymem k výrazu *gitanos*.³⁰ Tato mýlka byla způsobena podobně tmavou barvou pleti a činností, k níž byly obě komunity nuceny klesnout – k lupičství. Dodnes je stále možné v Andalusii slyšet spojení termínu *flamenco* s označením pejorativně zbarvených výrazů jako drzoun či chvastoun.

Existují nejrůznější teorie, které se snaží přijít na skutečný význam slova *flamenco*. Všechny se však shodují v jednom – výraz *flamenco* je vždy spojen, či přímo ztotožněn s andaluskými Romy.

1.3 Základní typy flamenca

Tradiční flamenco je charakteristické svou formou. Jednotlivé styly jsou spjaty s

²⁰ RÍOS MARTÍN, Julián Carlos. *La dentidad andaluza en el flamenco*. Sevilla: Atrapasueños, 2009, str. 14

²¹ Viz příloha 1.

²² Špan. *Diccionario crítico etimológico castellano e hispánico*.

²³ Ve významu červený.

²⁴ Spisovatel, antropolog a flamenkolog žijící v 19. století.

²⁵ RÍOS MARTÍN, Julián Carlos. *La dentidad andaluza en el flamenco*. Sevilla: Atrapasueños, 2009, str. 14

²⁶ Tamtéž, str. 14

²⁷ Čes. *rolník bez půdy*.

²⁸ Ve smyslu hudební žánr.

²⁹ Čes. *vyhnání rolníci*.

³⁰ Čes. *Romové*.

určitým rytmem, melodií a veršováním. Znalost těchto pevně daných forem umělcům umožňuje improvizaci a souhru s hráči, s kterými nikdy předtím nehráli. Uspořádání písní lze obecně rozdělit na následující části: kytarový úvod³¹ – příprava hlasu³² – vstup zpěvu³³ – instrumentální mezihra – první část³⁴ – *falceta*³⁵ – druhá část³⁶ – variace kytary³⁷ – třetí část a zakončení.³⁸ Ač je každá forma odlišná, struktura většiny písní je tomuto modelu podobná, protože správně zvolené uspořádání a navázání jednotlivých částí v posluchači vyvolává pocit vyváženosti celého vystoupení.

Mezi čtyři základní styly flamenca patří *el fandango*, *la soleá*, *la seguiriya* a *el tango*. Na počátku byl *fandango*³⁹ druh tance, který začal být v Andalusii od začátku 18. století velmi populární. Původní *fandango* se od té dnešní podoby dosti odlišuje. Dříve se jednalo o instrumentální tanec, který byl přivezen Španěly z Ameriky a který byl charakteristický svou veselostí a bujarostí. Dnes je *fandango* zpíváno, proloženo kytarovými mezihrami. Metrika písní je volná. To neznamena, že neexistuje, nýbrž zpěvák a kytarista sdílejí vnitřní rytmus, který mezi nimi vznikne vzájemnou interakcí. Text písní se skládá ze čtyř až pěti osmislabičných slok. Existují však i varianty, ve kterých se vyskytuje čtyř až pětiverší, kde jeden verš se opakuje, aby byl zachován rytmus písně. Obecně lze říci, že verše písní *fandango* mají formu *-a, b-* a dají se různě kombinovat:

España de mis amores,
yo nunca podría olviarte'.
Porque tu cielo y tus flores
tengo siempre pa' cantarte
España de mis amores.

Ya viene la luz del día
vestía' de mil colores.
Que tendrá mi Andalucía

³¹ Tato část je pouze instrumentální, je brána jako příprava na zpěv či tanec.

³² Zpěvákova příprava před samotným výkonem; naladění a vplutí do rytmu.

³³ Začátek pěveckého výstupu, někdy označováno jako *glosalalias*, kdy si zpěvák hraje s určitými vokály či slabikami, např. *tirititrán*, *tarara*, *larala*, *alala*, *tiritiritir* *loleilo*, *lerele*, *lolailo*, *lalalala*.

³⁴ První sloka písně.

³⁵ Hlavní instrumentální část, při které kytarista předvádí své umění.

³⁶ Druhá sloka písně; charakteristická odvážností, s jakou se ji zpěvák snaží interpretovat.

³⁷ Harmonické a rytmické variace akordů, které jsou vybírány dle stylu jednotlivých písní.

³⁸ Třetí sloka, kterou se písně uzavírá.

³⁹ Koncovna *-ngo* je afroamerického původu.

que está siempre echando flores
cantando por bulerías.
De Jerez de la Frontera
tú eres la reina y señora
tú eres mercé pa' las penas
y hasta España que templo
vuelve tu cara morena.⁴⁰

Existuje mnoho druhů písní *fandango*,⁴¹ lze je rozdělit podle místa, kde jsou zpívány,⁴² např. *fandango* z Málagy, Sevilly, Luceny, Herrery a mnoha dalších andaluských měst, nebo dle konkrétních interpretů,⁴³ kteří písně zkomponovali.

*La soleá*⁴⁴ je považována za nejstarší formu flamenca. Tento druh písní se objevuje na konci 19. století a je typický svou sentimentálností. Rytmus je založen na míšení 6/8 a 3/4 rytmu. Dle struktury veršů lze písně rozdělit na tři základní druhy – *soleá corta*, charakteristická třemi osmislabičnými verši *a-b-a*, kdy dochází k zvukové shodě samohlásek v koncových slabikách veršů, *soleá grande* – charakteristická čtyřmi osmislabičnými verši a *solearilla* – první verš je tři až čtyřslabičný, zatímco druhý a třetí je standardně osmislabičný *a-b-a*. Na následujících ukázkách je znázorněn rozdíl struktury veršů mezi *soleá corta* a *solearillou*:

No puedes hacer naa bueno
porque tienes en tus venas
en vez de sangre veneno.

Anda y y no presumas más
porque tu cara no tiene
nadita de particular.⁴⁵

.....

⁴⁰ Flamencopolis. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://www.flamencopolis.com/>

⁴¹ Viz příloha 2.

⁴² Špan. *fandangos locales*.

⁴³ Špan. *fandangos personales*.

⁴⁴ Odvozeno ze slova *la soledad* - čes. *osamělost*. V množném čísle *las soles*.

⁴⁵ Flamencopolis. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://www.flamencopolis.com/>

Por tí
las horitas de la noche
me las paso sin dormir

Mi corazón
más duro que las columnas
del templo de Salomón.⁴⁶

Seguiriyas, též známé pod názvem *seguriya* / *seguiriyas* / *siguriya* / *seguirilla* / *siguerilla*, jsou typické svým tragickým charakterem. Rytmus písní je založen na obráceném střídání rytmů než u *soleares*, tedy 3/4 měnící se v 6/8. Písně jsou děleny do čtyř šestislabičných veršů, výjimku tvoří třetí verš, který je jedenáctislabičný.⁴⁷ Následující píseň je složena ze čtyř veršů, jejichž forma je a-b-c-b / 6-6-11-6:

A clavito y canela
me hueles tú a mí
la que no huele a clavito y canela
no sabe distinguir.⁴⁸

Siempre por los rincones
te encuentro llorando
que yo no tenga libertad en mi vida
si te doy mal pago.⁴⁹

Následující ukázka je naopak složena ze tří veršů a její forma je a-b-a / 6-11-6:

Que no me quería
yo renegaba de Undebé y me fuera
a la morería

⁴⁶ Flamencopolis. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://www.flamencopolis.com/>

⁴⁷ Třetí verš je rozdělen na dva poloverše; první pětislabičný, druhý šestislabičný.

⁴⁸ A-B-C-B/ 6-6-11-6; Flamencopolis. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://www.flamencopolis.com/>

⁴⁹ Flamencopolis. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://www.flamencopolis.com/>

Yo no quiero a nadie
que con la compañera de mi alma
tengo yo obstante

No lo permitáis
que los franceses que están en La Isla
se metan en Cai

Se te logró el gusto
de que vistiera a mi corazoncito
de negrito luto.⁵⁰

*Tangos*⁵¹ jsou písně, které se během 18. století postupně dostávaly z Ameriky do Cádizu a odtud postupně do celého Španělska. Předpokládá se, že *tango* s sebou přinesli otroci do Havany a odtud bylo rozšířeno po celém světě. Původ písní je tedy afrokubánský. Tradiční rytmus písní je 6/8. Postupem času, kdy docházelo k míšení tanga a flamenca, se 6/8 rytmus změnil na 2/4 a došlo ke zpomalení tempa.

Péinate tú con mis peines,
que mis peines son de azúcar,
quien con mis peines se peina,
hasta los dedos se chupa.⁵²

Flamenco je živé umění, které se v průběhu času neustále proměňovalo a bylo ovlivňováno jinými hudebními styly. Proto existuje mnoho variací a forem, které vycházejí ze čtyř základních výše uvedených flamencových forem. V příloze 3 a 4 je znázorněn historický vývoj jednotlivých druhů flamenca a shrnující graf, jenž zachycuje původ a vzájemnou propojenost všech jeho stylů.

⁵⁰ Flamencopolis. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://www.flamencopolis.com/>

⁵¹ V tomto případě se nejedná o tanec, nýbrž o jeden ze základních hudebních forem flamenca.

⁵² Píseň sevillské zpěvačky La niña de los Peines.

2. Andaluská španělština v písních flamenco

2.1 Andaluská španělština

Španělština se řadí mezi jeden z nejrozšířenějších jazyků světa. Je charakteristická vysokým počtem rodilých mluvčích, který se pohybuje okolo 400 milionů a rozsáhlostí území, na němž se tito mluvčí nacházejí. Lze proto říci, že v rámci španělštiny existují rozdílné formy a varianty, mezi něž se řadí i andaluská španělština.⁵³ Andaluská španělština je mluvenou variantou středověké španělštiny, která byla na území Andalusie přinesena v období Reconquisty⁵⁴ dobyvateli z různých oblastí Španělska.⁵⁵ Nepravidelný fonologický systém středověké španělštiny se na jihu Iberského poloostrova začal přetvářet do varianty, která se od kastilštiny více a více oddalovala a dala tak vzniknout její nové variantě.⁵⁶

Andaluská španělština patří do širší jazykové skupiny *el español meridional*, do níž spadá jižní území Iberského poloostrova⁵⁷ a *el español atlántico*, kam patří území nacházející se na obou březích Atlantického oceánu, tedy Andalusie, Kanárské ostrovy a Jižní Amerika. S prvky charakteristickými pro andalusskou španělštinu se proto můžeme setkat i v dalších oblastech Španělska či Ameriky. V žádné z nich se jich však nevyskytuje takové množství, jako je tomu na území Andalusie.

V průběhu 20. století se objevilo mnoho odborných prací, zabývajících se otázkou, zda je andaluská španělština jazykem, dialektem, variantou či variantami španělštiny. Existuje mnoho názorů na tuto problematiku, mnozí lingvisté se však shodují v názoru, že andalusskou španělštinu nelze označit za jazyk.⁵⁸ Jazyk je systémem znaků, který slouží ke komunikaci v určitém společenství a pro nějž je typické značné rozvrstvení.⁵⁹ Aby mohla být andaluská španělština označena za jazyk, musela by mít jednotnou spisovnou normu, akceptovanou uživateli, institucionalizovanou v jazykové akademii a uznanou Evropskou unií.⁶⁰ Andaluská španělština tato kritéria ani v jednom bodě nesplňuje.

Dialektem se rozumí lingvistická varianta, která je charakteristická svou odlišností ve výslovnosti, gramatice a lexiku, vůči ostatním variantám španělštiny a standardní španělštině

⁵³ Špan. *el habla andaluza, las hablas andaluzas*, čes. *andaluská mluva, andaluské mluvy*.

⁵⁴ Od roku 1469 dochází k počátku sjednocování Španělska.

⁵⁵ ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 233

⁵⁶ Tamtéž, str. 233

⁵⁷ Extremadura, Kastilie-La Mancha, Murcie, Andalusie.

⁵⁸ Jazyk regionální, ne národní.

⁵⁹ ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Sociolingüística andaluza: problemas y perspectivas*. Sevilla: Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 2001, str. 35

⁶⁰ ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Sociolingüística andaluza: problemas y perspectivas*. Sevilla: Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 2001, str. 22

samotné.⁶¹

Manuel Alvar rozděluje dialekty na dvě skupiny:⁶²

- archaické⁶³
- moderní⁶⁴

Autor je toho názoru, že andaluština je dialektem španělštiny, kde se v rámci tohoto dialektu vyskytuje mnoho jazykových variant – varianta Sevilly, varianta Córdoby, varianta Huelvy, atd.

Mnoho lingvistů se v poslední době přiklání k názoru, že v případě andaluské španělštiny jde o jazykovou variantu španělštiny. Miguel Ropero Núñez tvrdí, že dané téma lze zkoumat ze dvou úhlů pohledu – diachronického a synchronního, přičemž ze synchronního pohledu lze andaluskou španělštinu považovat za jazykovou variantu španělštiny, kde španělština představuje kolektivní a abstraktní jazykový systém, který náleží všem mluvčím španělštiny, ne pouze určitým mluvčím či mluvčím určitého regionu.⁶⁵

2.2 Charakteristika andaluské španělštiny v písních flamenco

Pro andaluskou španělštinu je jedním z nejcharakterističtějších rysů její specifická výslovnost. Tato zvláštnost spočívá ve třech rysech mluvy:

- v rychlejším a proměnlivějším rytmu řeči⁶⁶
- v rozdílné distribuci výdechové síly u jednotlivých hlásek a relativně vysunuté poloze fonačních orgánů⁶⁷
- ve vysoké koncentraci výslovnostních rysů, které odlišují andaluskou španělštinu od standardní španělštiny⁶⁸

Ač se však fonetika andaluské španělštiny zdá být velmi osobitou, neexistuje žádný fonetický prvek, který by byl společný všem Andalusanům a který by se vyskytoval výhradně na území

⁶¹ El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html

⁶² ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 234

⁶³ Dialekty, které se vyvinuly z latiny; aragónský, leónský.

⁶⁴ Dialekty, které vznikly z kastilštiny; andaluský.

⁶⁵ ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Sociolingüística andaluza: problemas y perspectivas*. Sevilla: Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 2001, str. 37

⁶⁶ El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html

⁶⁷ Z akustického hlediska se projeví o něco vyššími zvuky.

⁶⁸ El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html

Andalusie. Všechny fonetické prvky se objevují i v dalších oblastech Španělska či Ameriky, v žádné z nich se jich však nevyskytuje takové množství jako v andaluské španělštině. Ač se jednotlivé varianty od sebe více či méně odlišují, pravopis neodráží jejich jednotlivé způsoby výslovností, všichni mluvčí se tedy řídí jednou společnou normou.

Z hlediska fonetiky se v písních flamenco setkáme s následujícími rysy:

2.2.1 Aspirace

Jedná se o způsob artikulace, který se objevuje u okluziv,⁶⁹ zejména neznělých. K závěru dochází na stejném místě jako u neaspirované varianty téže hlásky, ale exploze,⁷⁰ je prodloužena a přitom vzniká krátký třecí šum. Aspirované okluzivy se vyslovují napjatěji než neaspirované a posluchač má dojem, že okluziva je doprovázena slabým [h].⁷¹ Aspirace se v psaných textech nezachycuje, projevuje se pouze v ústní formě flamenca.

Aspirace implozivní souhlásky⁷² /s/

Tento jev se zakládá na aspiraci či ztrátě souhlásky /s/. Dochází k němu, je-li souhláska na konci slabiky, či stojí-li na konci slova, za nímž následuje další slovo počínající souhláskou. Jedná se o jev velmi rozšířený v Andalusii, Kanárských ostrovech a Jižní Americe.

costa [cohta] *mis niños* [mih niňoh]
hasta [hahta] *más fuerte* [mahfwérte]

Aspirace na konci slabiky je velice nestálá, proto podléhá dalším změnám, které jsou podmíněny hláskovým okolím a pozicí vůči přízvuku.⁷³ Před neznělými frikativami *f*, *s*, *j*; stejně jako před znělými okluzivami *b*, *d*, *g* se často aspirace zachovává:

desfavorable [dehfavorable]

Před neznělými okluzivami *p*, *t*, *k* se buď aspirace zachovává (stojí-li souhláska před přízvukem), nebo vznikne jeden delší konsonant s větší artikulační energií:

los tres [loTre]

Aspirovaný konsonant před palatálními *ch*, *ll* a *y* zaniká a zanechá svou artikulační energii následující souhlásce:

las llamas [laYamah]

⁶⁹ Souhlásky závěrové; artikulační orgány vytvoří na některém místě překážku a cesta výdechovému proudu je na okamžik zcela uzavřena. Po zrušení tohoto závěru vzduchový proud prudce vyrazí ven a je slyšet „výbuch“.

⁷⁰ Neboli výbuch.

⁷¹ ZAVADIL, Bohumil; ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, str. 53

⁷² Okluzivy, u nichž nedochází k explozi, artikulační orgány přecházejí bez exploze k další okluzivě.

⁷³ ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 240

Aspirace neznělé velární frikativy⁷⁴ /x/

Jedná se o jev, při kterém se foném /x/, odpovídající grafémům *g* a *j*, vyslovuje s jemnou aspirací:

mujer [muhé] *gitano* [hitano] *trabajar* [trabahá]

Aspirace počátečního h-; původního latinského f-

Spočívá v aspiraci dnešního počátečního *h-*, které pochází z latinského *f-*, jenž se dříve vyskytovalo na počátku slov (*ferrum* – *hierro*, *fumum* – *humo*). *F-* se postupně aspirovalo, až později vymizelo úplně. Tento jev lze považovat za hovorový, ve flamencu se však běžně vyskytuje:

higo [higo] *humo* [humo] *horca* [horca] *hacer* [hacer]

Anda y que te den un tiro;
Que no se *jase* con naide
Lo que tu has *jecho* conmigo.

Anda que te den un tiro;
Que á esoras e la noche
No quiero yo *jablá* contigo.⁷⁵

2.2.2 Seseo⁷⁶ a ceceo⁷⁷

Fonetická podoba *s* je v různých oblastech Španělska různá, nejčastěji se rozlišuje na tři fonetické varianty:

- *s* predorsodentoalveolární⁷⁸
- *s* koronoalveolární⁷⁹
- *s* apikoalveolární⁸⁰

⁷⁴ Grafické označení *g, j*.

⁷⁵ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 4

⁷⁶ Čes. *seismus*.

⁷⁷ Čes. *ceismus*.

⁷⁸ Při artikulaci je jazyk vyklenut konvexně, hrot se opírá o vnitřní stranu dolních řezáků, příp. zůstává mezi okrají zubů.

⁷⁹ Při artikulaci se jazyk přiblíží k alveolám ne hrotem, nýbrž horní částí hrotu zespodu.

⁸⁰ Při artikulaci je jazyk vyklenut konkávně, hrot se zdvihá k alveolám středem jazyka se podélně vytvoří úzký průchod pro výdechový proud.

Seseo a *ceceo* je fonetický jev, při kterém nedochází k rozlišení hlásek *s* a *c*.⁸¹ *Seseo* a *ceceo* se nevztahuje na celou Autonomní oblast Andalusie. Existují oblasti, kde mluvčí rozlišují mezi výslovnostmi [s, z] a [z θ]. Ve středních oblastech Andalusie se setkáváme spíše se *seseem*, kdežto v pobřežních oblastech s *ceceem*.

Pro *seseo* je typická neutralizace fonémů [s] a [z] nebo [θ] na jedinou variantu [s]. *Ceceo* spočívá v neutralizaci [s], [z] a [θ] na jedinou výslovnost [θ]. V obou případech zanikne protiklad mezi fonémy [s] a [θ], upřednostňující vždy buď [s] - *seseo*, nebo [θ] - *ceceo*.

Kvůli malému počtu písemných pramenů obsahujících dané jevy není jasné, zda se oba jevy na území Andalusie vyvíjely zároveň, či zda se jeden z nich nevyvinul dříve. Fenomén *seseo* a *ceceo* je spjat s reformou španělských středověkých sykavek (*z̄, s̄, z, s*), která proběhla v 15. a 16. století.

	Fricativos ápicoalveolares	Africados dentoalveolares
Sordo	/š/	/ts/
Sonoro	/ž/	/dz/

Tabulka 1 – tabulka středověkých španělských sykavek

Reforma proběhla ve dvou fázích. V první došlo ke ztrátě opozice znělá/neznělá, neboli desonorizaci souhlásek, ve prospěch znělých. Došlo ke frikativizaci dentoalveolárních afrikát /ts/ a /dz/, které se přeměnily na frikativy.⁸²

- *pieça* > [piétsas] > [piéšas] > “*piezas*”
- *luzes* > [ludzes] > [lúžes] > “*lucés*”

Výsledkem je jediný foném /š/:

/ts/ → /š/ → /š/

/dz/ → /ž/ → /š/

Zároveň došlo k desonorizaci⁸³ fonémů /š/ a /ž/.

- *passo* [pášo] zachovává se [pášo] > “*passo*”

⁸¹ Pocházejících ze standardní španělštiny.

⁸² ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 240

⁸³ Proces, při kterém při asimilaci znělosti ztrácí znělá souhláska svou znělost.

- *casa* [káša] dříve [káža] > “*casa*”

Výsledkem byla alveolární znělá frikativa /š/:

/ʃ/ → /š/

/ž/ → /š/

Lze pozorovat, že z původních čtyř variant došlo redukcí na dva - /ʃ/ a /š/. V tomto bodě pokračoval vývoj ve dvou směrech a variantách - španělské a andaluské. Ve španělštině proběhla transfonologizace,⁸⁴ díky níž vznikly dva fonémy. Z původního /ts/ vznikla interdental /θ/, a /š/ se stalo apikoalveolární.

V andaluské španělštině proběhla defonologizace.⁸⁵ Po této fázi již nedochází k rozlišení mezi afrikátou/frikativou, přičemž dojde ke ztotožnění s jediným fonémem. Realizace [θ] a [s] již nejsou považovány za dva od sebe se lišící fonémy, nýbrž dva alofony jednoho fonému.

V dnešní době je užití *sesea* považováno za normativní, kdežto *ceceo* bývá spojováno s mluvou vulgární.

V písniích flamenco se nerozlišuje mezi fonémy /s/ a /θ/, přednost je dáována *seseu*:

En er carro e los muertos
 Ayer pasó por aquí,
 Yebaba la mano fuera...
 Por eva la *conosí*.
 En er queré no hay benganza,
 Tú t'has bengao e mí
 Castigo tarde ó temprano
 Der *sielo* t'ha e bení.

En la pila er bautismo
 Se fundó nuestra amistad,
 ¿Quién habia e *desí* en er mundo
 Que s'habia d'acabá?⁸⁶

⁸⁴ Mutace neboli typ fonologické změny, při které dochází ke změně jednoho fonému v jiný foném.

⁸⁵ Fonetický jev, kdy dva fonémy přestanou tvořit opozici ve všech kontextech.

⁸⁶ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 88

2.2.3 Yeísmo⁸⁷

Yeísmo je zánik původně fonologicky relevantních protikladů [i] :: [y], jež jsou reprezentovány grafémy *ll* a *y*, kdy výsledkem je jediný prvek, jehož výslovnost bývá různá.⁸⁸ Výslovnost výsledného prvku se podle oblasti liší v otevřenosti, osciluje mezi [y] a [i]. Stejně jako u fenoménu *ceceo* a *seseo*, existují oblasti Andalusie, kde mluvčí rozlišují obě hlásky a k zániku protikladu nedochází.

No me *yores*, no me *yores*
Que me *paeses yorando*
La Binge e Los Dolores.

No siento en er mundo más
Que tengas tan mar sonío,
Siendo de tan güen metá.

Nenita, *yébame* ar güerto,
a dame unos paseitos,
Que me estoy cayendo muerto.⁸⁹

2.2.4. Ztráta koncové souhlásky

Mezi koncové souhlásky, u kterých často dochází ke ztrátě na konci slova, patří *-d*, *-z*, *-s*, *-l*, *-r*, *-n*. Po zániku dojde k otevření vokálu, který se v psaných textech zachycuje připsáním grafického akcentu, tudíž bude vždy označen čárkou.

V případě koncových souhlásek *-s* a *-z* dochází buď k úplnému zániku souhlásek, nebo k zachování aspirace obou konsonant. U koncových *-l* a *-r* často dochází k vymizení souhlásek, ve východní Andalusii se však můžeme setkat s tvary jako např. *escribil*, kdy se koncové *-r* vyslovuje jako *-l*.

Aunque mueras condená
no tengo e perdonarte;

⁸⁷ Čes. *yeismus*.

⁸⁸ ZAVADIL, Bohumil; ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, str. 84

⁸⁹ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 40

Que me jisiste *pasá*
Unas fatigas muy grandes.
Aquer que la curpa tiene
Que fatigas pase yo
Er corason por la boca
Se le sarga de *doló*.

Afaitigaiyo der sueño
He solío *desperta*;
Me pongo sobre la cama
Y t'encomienso á *yamá*.⁹⁰

2.2.5 Ztráta intervokalického -d-

Souhláska *-d-* v tomto případě zcela vymizí. Tento jev se dá vyzorovat nejen v písniích flamenco, ale i v mnoha částech španělsky mluvícího světa. Ztráta *-d-* však není považována za spisovný jev, přičemž *-d-* nezaniká pouze u zakončení participia *-ado-*,⁹¹ nýbrž i *-ido-* a sufixu *-dor*. Dentála mizí také ve slovech *todo* a *nada*:

Toito er sementerio,
Lo traigo yo *andao*,
La seportura e mi compañera
Yo no la he *encontrao*.

Tóos los baporsitos
Entran en bahia,
Solamente er de mi compañera
Entrar no *poía*.⁹²

V případě, že se *d-* vyskytuje na počátku slova, může dojít také k jeho ztrátě:

⁹⁰ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 161-162

⁹¹ Kdy *-d-* se nachází v intervokalickém postavení.

⁹² MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 136

e (de) *er (del)* *esí (desí)* *elante (delante)* *ejarme (dejarme)*

2.2.6 Výslovnost /-r/ místo /-l/

Tento jev spočívá v nerozlišení alveolární vibranty /r/ a lateoalveolární /l/ na konci slabiky nebo slova. Ve flamencu je nejčastější výslovnost [r]:

el corazón [er corasón] *mi alma* [mi arma] *almendro* [armendro]

Změna mezi /r/ a /l/ se neprojevuje pouze ve výslovnosti, nýbrž i v grafickém zápisu písně.

A la tienda nueva iré
Compraré un pañuelo negro
Y *ar* cuello me lo echaré.
Ar pasar yo por tu puerta,
tiré un puñao e papeles;
Se me gorbieron mosquetas.
Al hombre que está queriendo
Jasta e noche en la cama
Er queré le quita *er* sueño.⁹³

Stojí-li *-r* na konci infinitivu, za nímž následuje osobní zájmeno začínající souhláskou *-l* (*darle*), všeobecná tendence je zde vyslovovat *-l* namísto *-r* (*dal.le*), dochází tedy k geminaci.⁹⁴

2.2.7 Výslovnost *bue*, *hue* jako *güe*

Změna výslovnosti *u* na *ü* nejčastěji probíhá u slov začínající na *h-*, *b-*:

A clabo y canela
Güele mi jazmin
Er que no *güela* á canela y clabo
No sabe estinguí.

⁹³ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 3

⁹⁴ Zdvojení souhlásky, jehož výsledkem je gemináta, neboli spojení dvou stejných souhlásek.

Ar subí la escalera
Le ije ar berdugo
Que me quitara la túnica blanca
La pusiea e luto.

Ayá en Puerta e Tierra
En aquer rincon
Estan los *güesos* e la maresita
Que á mi me parió.⁹⁵

2.2.8 Apokopa

Jde o jev, kdy při výslovnosti dvou různých slov po sobě jdoucích odpadá koncová hláska prvního z nich a slova se vyslovují bez oddělení.

muy [mu] *cada* [ca] *para* [pa] *tiene* [tié]

V písních se často můžeme setkat s oběma variantami; jak s apokopou, tak s plným tvarem slov. Je to z důvodu zachování rytmu a rýmu písní:

Hasta la leña del bosque
tiene su separación:
una sirve *pa* hacer santos
y otra *para* hacer carbón.

Cuando te beo bení,
son jachares *pa* mi bata
y alegrías *para* mí.⁹⁶

V textech se také často vyskytuje sloučení zvrátneho slovesa a slovesné formy se zájmeným doplňkem:

Cuando *m'acuesto* e noche

⁹⁵ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 105

⁹⁶ ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Sociolingüística andaluza: problemas y perspectivas*. Sevilla: Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 2001, str. 31

*M'ajogaban las fatigas
De pensá lo que me pasa
Y me paese mentira.
Cuando m'acuesto e noche
M'esbello sobre la cama
En pensá que m'has ejao
Y he cobrao mala fama.⁹⁷*

Pomocné sloveso *haber* se zájmenným doplňkem:

le ha (l'ha) te ha (t'ha) se había (s'había) te has (t'has)

Předložky a spojovacích výrazů:

para delante (p'alante) que es (q'es) para que (pa que) que el (qu'el)

2.2.9 Asimilace určitých souhláskových skupin

Jde o hláskovou změnu, při které se hlásky navzájem ovlivňují a dochází ke změnám v artikulaci; jistá kvalita hlásky se přizpůsobí této kvalitě u sousední hlásky:

carne [canne] viernes [vienne]

2.2.10 Frikativní výslovnost palatální afrikáty *ch*

Spočívá v uvolněnější výslovnosti standardní kastilské afrikáty *ch*. Tato hláska není charakteristická explozí, protože po okluzi dochází ke tření:

pecho [pesho] chaval [shaval]

2.2.11 Betacismo⁹⁸

Jedná se o jev, kdy se *v-* na počátku slova zapisuje jako *b-*. Ač se tento fenomén řadí mezi archaické, v písních se vyskytuje velmi často:

ba (va) bibí (vivi) boluntá (voluntad) bía (vida) dibina (divina)

Cuando ebajito er puente,

Acuérdate que esias:

⁹⁷ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 163

⁹⁸ Čes. *betacismus*.

„Espera que *biene* gente.“
Cuando *baya* en busca tuya,
Los ojitos se me sarten
como granitos e *ubas*.

Cuando te *beo bení*
Son jachares pa mi bata
Y alegría para mí.⁹⁹

2.3 Lexikum andaluské španělštiny a jeho výskyt v písních flamenco

Slovní zásoba andaluské španělštiny je z lingvistického hlediska velmi komplexní a heterogenní. Andalusii lze primárně rozdělit na dvě části – západní, hornatou¹⁰⁰ a východní nížinatou část,¹⁰¹ které se od sebe odlišují užitím specifického lexika. Západní část¹⁰² je tvořena provinciemi Málaga, Huelva, Cádiz a Sevilla a je charakteristická lexikem pocházejícím ze západních oblastí Španělska – Extremadury, Leónu a Portugalska. Východní část¹⁰³ je naopak tvořena provinciemi Córdoba, Jaén, Granada, Almería a objevují se zde výrazy z Murcie, Valencie, Aragónu a Cataluňy. Málaga a Córdoba leží na hranici těchto dvou velkých částí, proto i v lexiku dochází k propojení výrazů jak ze západní, tak z východní Andalusie. Hlavním důvodem této nesourodosti je různý původ španělských dobyvatelů, kteří do Andalusie přicházeli během Reconquisty a znovudobývali ztracená území, která byla okupována Araby.

V následující tabulce¹⁰⁴ je zachycen krátký výčet výrazů typických pro obě části Andalusie – západní i východní.

⁹⁹ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 100

¹⁰⁰ Špan. *occidental*.

¹⁰¹ Špan. *oriental*.

¹⁰² Západ byl znovudobyt Španěly v průběhu 18. století.

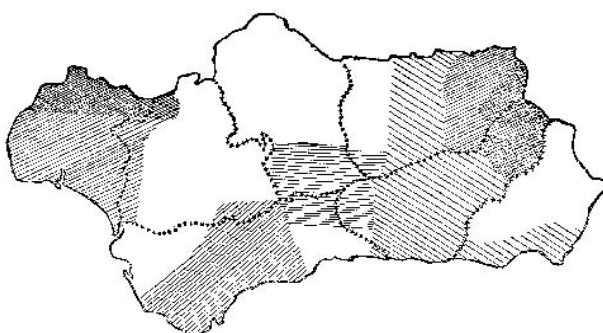
¹⁰³ Východ byl znovudobyt během 15. a 16. století.

¹⁰⁴ El español hablado en Andalucía: *Las palabras: ¿existe un vocabulario andaluz?*. [online]. [cit. 2014-01-04]. Dostupný z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/06_las_palabras.html

Západní Andalusie	<i>candela, afrecho, soberado, aljofifa</i> (náčiní na uklízení), <i>lama</i> (bláto, kal), <i>copa</i> (ohřívadlo, ohniště) <i>zarcillos</i> (náušnice), <i>cuadril</i> (kyčel, bok, kýta), <i>fatigas</i> (nevolnost, odpor), <i>buche</i> (htl nebo sklenka vody)
Východní Andalusie	<i>choto</i> (kozel), <i>colorín</i> (stehlík), <i>albarillo</i> (broskev), <i>zafa</i> (umývadlo, lavor), <i>balate</i> , <i>hallullo/-a</i> , <i>llampo</i> , <i>boria</i> , <i>esmuir</i> , <i>ablentar</i> , <i>angustias</i> (nevolnost, odpor)

Tabulka 2 – lexikum Západní a Východní Andalusie

Dle Manuela Alvara však nelze Andalusii z hlediska lexika rozdělit na pouhé dvě části. V průběhu Reconquisty docházelo ke stěhování a přesídlování dobytých Španělska, kteří přinášeli vlastní specifika své mluvy, jež přicházela do kontaktu s andaluskou španělštinou. Docházelo ke vzájemnému ovlivňování a bylo takřka nemožné, aby se tak rozsáhlé území rozdělilo na dvě stejné poloviny. Následující obrázek znázorňuje odlišné lexikální oblasti Andalusie.

Obrázek 1 – rozdělení Andalusie z hlediska slovní zásoby¹⁰⁵

Manuel Alvar rozděluje území Andalusie na osm lexikálně různých oblastí. Řadí se mezi ně následující:

- *západní oblast*¹⁰⁶ - pro tuto oblast jsou typické výrazy jako *tabefe* (tvaroh), *herrete*, *herrón* (popud, žihadlo), *madre* – (včelí královna), *corcho* (včelí úl), *panizo* (pecka), *lama* (bláto).¹⁰⁷ V rámci této oblasti se vymezuje sever Huelvy, jež je ohraničen pohořím Andévalo, Aracena a San Cristóbal, kde je zřejmý vliv extremadurštiny a leónštiny. Vyskytující se zde výrazy typu *mazaroca*

¹⁰⁵ ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 257

¹⁰⁶ Od západních hranic po okolí Sevilly.

¹⁰⁷ ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 257

(klas), *panizo* (pecka), *zurrapas* (tvaroh).¹⁰⁸

- *provincie Sevilla*¹⁰⁹ - lexikum v této části Andalusie je velmi heterogenní. Část lexika se shoduje s lexikem západu Huelvy – *borrega* (ovce), s hrabstvím Niebla - *obispéro* (vosí hnízdo), *puyón* (žihadlo), provincií Cádiz *carozo* (vnitřek klasu) a Córdoby.
- *pobřeží Cádizu a západ Málagy* – lexikum velké části provincie Cádiz a západu Málagy je charakteristické svou jednotou.¹¹⁰ Pro tuto oblast jsou typické výrazy jako např. *mona* (dělník), *lama* (bláto), *sayo* (kukuřičná slupka), *mazorca* (vnitřek klasu), *madre abadesa* (včelí královna).¹¹¹
- *sever Córdoby* – oblast dobře vymezena přírodním terénem, pro kterou jsou typické výrazy typu *názura* (tvaroh).¹¹²
- *střed Andalusie*¹¹³ - tato oblast zahrnuje sever Málagy, Seville, jih Córdoby a jihozápad Jaénu. Pro tuto zónu je typické andaluské *e*, *seseo* a *ceceo*, fonologická opozice plurálu a výrazy typu *recocío* (tvaroh), *tarro* (vosa).¹¹⁴
- *království Granada* – se vyznačuje svou jednotou, která je způsobena téměř souběžným znovudobytím Málagy, Almerie a Granady, následným příchodem křesťanů a roku 1610 konečným vyhnáním Maurů. Mezi typické výrazy této oblasti patří např. *rey* (včelí královna).¹¹⁵
- *Málaga a její lexikální dělení* – provincie Málaga byla naopak ovlivňována mnoha proudy – na severovýchodě provincie se vyskytuje lexikum podobné lexiku v dnešní Seville, zóna zasahující k městu Loja, jehož lexikum je podobné lexiku Córdoby, stejně jako část ovlivněná lexikem Cádizu.
- *východní oblast* – tato oblast je bohatá na výskyt *katalanismů*, jako např. *cabirondo* (vnitřek klasu), *aragonismů*, *panizo* (kukuřice), *tarquín* (bláto) a *murcianismů*, *perfolla* (kukuřičná slupka).¹¹⁶

Narozdíl od fonetiky, která je velmi inovující, je andaluské lexikum charakteristické

¹⁰⁸ ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 257

¹⁰⁹ Zasahující k městu Huelva, Córdoba a Cádiz.

¹¹⁰ Jednota byla zachována díky neschůdnosti terénu a pozdnímu znovuosídlení po skončení války s Maury.

¹¹¹ ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 257

¹¹² Tamtéž, str. 257

¹¹³ Sever Málagy, Seville, jih Córdoby, severo-západ Jaénu.

¹¹⁴ ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 258

¹¹⁵ Tamtéž, str. 258

¹¹⁶ Tamtéž, str. 258

svou konzervativností. Jak v lexiku andaluské španělštiny, tak v textech písní flamenco se objevují andalusismy,¹¹⁷ archaismy, mozarabismy a arabismy.

Slovník DRAE¹¹⁸ definuje pojem *andalucismo*¹¹⁹ jako slovní obraty a způsob řeči vlastní Andalusanům.¹²⁰ V příloze č. 6 jsou zobrazeny rozmanité příklady andalusismů pocházející z nejrůznějších oblastí každodenního života, např. z oblasti zemědělství, domácnosti, stravování, námořnictví a dalších.¹²¹ Ve flamencu je výskyt andalusismů poměrně častý. V písních se vyskytují výrazy typu *belén* (povyk, zmatek), *charrán* (zrádce), *comparito* (přítel), *flamenguillo* (vesele), *mota* (peníze) či *tirar pieras* (zbláznit se). Miguel Ropero Núñez uvádí, že studie zabývající se zkoumáním slovní zásoby písní flamenco potvrzuje, že jeho velká část je zastoupena právě výrazy z andaluské španělštiny (67,8 %).

De mi *bera*¹²² tú te fuiste,
Y á las beinticuatro horitas
Er daño reconosiste.¹²³

.....

*Comparito*¹²⁴ mío
Dile osté a mi mare
Po lo sacais que en la fila tiene
Que no me esampare.¹²⁵

Archaismy,¹²⁶ které se v andaluské španělštině dodnes zachovaly, pocházejí ze středověké španělštiny. Slovník DRAE je definuje jako lingvistické prvky, jejichž forma a

¹¹⁷ Špan. *andalucismos*.

¹¹⁸ Čes. *Slovník Španělské královské akademie*.

¹¹⁹ Výrazy pocházející z andaluské španělštiny.

¹²⁰ Viz příloha 5.

¹²¹ El español hablado en Andalucía: *Las palabras: ¿existe un vocabulario andaluz?*. [online]. [cit. 2014-01-04].

Dostupný z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/06_las_palabras.html

¹²² Čes. *strana*.

¹²³ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 17

¹²⁴ Čes. *přítel*.

¹²⁵ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

¹²⁶ Archaismus je označení pro zastaralý jazykový prvek. Může se jednat o zastaralý fonetický prvek, gramatický prvek, zastaralý prvek slovní zásoby či slovní obrat.

význam¹²⁷ se jeví zastaralé v souvislosti s určitým časovým okamžikem.¹²⁸ Řadí se mezi ně slova jako *certenidad* (jistota), *cabero* (poslední), *entenado* (nevlastní dítě), *aterminarse* (rozhodnout se), která můžeme zřídka slyšet i v dnešní době. Existují ale i slova, která se dnes již nepoužívají, např. *afrecho* (zachráněný, spasený) či *lieva* (zavlažovací kanál).

José, toma este niño,
que estoy haciendo *candela*,¹²⁹
y San José contesta:

Que le den, que le den con el cascabelito,
que le den con el cascabel.¹³⁰

Mozarabština je označení románského jazyka, který používali španělští křesťané, kteří se nacházeli na muslimském území Al-Andaluz. Mozarabštinu je však třeba dle Manuela Alvara chápat v širším slova smyslu. Jako variantu románského jazyka, kterým na území Al-Andaluz převážně v 11. století¹³¹ mluvili španělští křesťané, ale také islámští konvertité a křesťanští dobyvatelé.¹³² Je charakteristický gramatikou a slovní zásobou převzatou z pozdní latiny. Jedná se o jazyk, který přežíval až do 19. století a ovlivnil nejen andaluskou španělštinu, nýbrž i ostatní varianty španělštiny na celém Iberském poloostrově. Mozarabština byla zapisována pomocí arabské abecedy¹³³ a lexikum bylo tvořeno ze 40 % orientálními výrazy a z 60 % výrazy, které pochází z románských jazyků. V následující tabulce je znázorněna transliterace¹³⁴ jarchy, což je dle slovníku Španělské královské akademie tradiční píseň, často psaná v románštině, kterou básníci uzavírali tzv. *moaxajas*.¹³⁵ Jarcha pochází z 11. století a jejím autorem je Yehudah Halevi.

Transliterace: b'n sydy b'n
 l'qrd's tntb'n

¹²⁷ Či oboje zároveň.

¹²⁸ Viz příloha 7.

¹²⁹ Špan. *candela*, čes. *svíčka*, pochází z latinského *candēla*; viz příloha 8.

¹³⁰ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

¹³¹ Ve 12. století stále existují zmínky o zachování a existenci mozarabských komunit.

¹³² ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996, str. 97

¹³³ Ne latinkou.

¹³⁴ Přepis každé litery jedné grafické soustavy literou jiné grafické soustavy.

¹³⁵ Středověká básnická skladba psaná arabsky či hebrejsky, která je uzavřena jarchou v mozarabštině.

Transkripce¹³⁷

dst 'lzm'n
bn flyw dbn 'ldy'n.¹³⁶
Ben, sídi, beni!
El qerer es tanto beni
d'est 'az-zameni
kon filio d'Ibn ad-Daiyeni.¹³⁸

Španělský překlad:

Ven dueño mío, ven,
porque el amor es un gran bien
que nos depara esta época
feliz gracias al hijo de Ibn al-Dayyan.¹³⁹

Transkripce i španělský překlad může mít často více variant. Vzhledem k tomu, že v arabském písmu se nezapisují vokály, je v některých případech sporné, o jaké slovo se vlastně jedná. Románština byla navíc často prokládána výrazy v hispánské arabštině.

Mezi *mozarabismy* se řadí např: *gazpacho*, *guisante* (hrách), *marchito* (unavený, opotřebovaný), *zurriaga* (bič), *panarra* (netopýr).

Arabismy jsou lingvistické výpůjčky, které pochází z arabštiny. Slovník DRAE je definuje jako slova a slovní spojení pocházející z arabštiny, které jsou užívané v jiném jazyce.¹⁴⁰ Ve španělštině se jich vyskytuje poměrně mnoho, je tomu z důvodu přítomnosti Arabů na Iberském poloostrově po dlouhou dobu. Mezi arabismy se řadí např. *aceituna* (oliva), *aldea* (vesnice), *arroz* (rýže), *azulejo* (kachlička), *barrio* (čtvrť), *jabalí* (divočák), *taburete* (taburet), *albarda* (nákladní sedlo).¹⁴¹ Mezi andaluské arabismy patří např. *alhucema* (levandule), *albur* (riziko), *almanaque* (kalendář) či *anafe* (vaříč).

Tiene Sevilla una fiesta
en Santiago y Santa Ana,
que se celebra con rumbo

¹³⁶ Jarchas. [online]. [cit. 2014-20-05]. Dostupné z: <http://www.jarchas.net/jarcha-1.html>

¹³⁷ Fonetický přepis.

¹³⁸ Přepis pochází z roku 1965, přepsal Emilio García Gómez. Jarchas. [online]. [cit. 2014-20-05]. Dostupné z: <http://www.jarchas.net/jarcha-1.html>

¹³⁹ Překlad pochází z roku 1950, přeložil Emilio García Gómez. Jarchas. [online]. [cit. 2014-20-05]. Dostupné z: <http://www.jarchas.net/jarcha-1.html>

¹⁴⁰ Viz příloha 9.

¹⁴¹ JIMÉNEZ FERNÁNDEZ, Rafael. *El andaluz*. Madrid: Arco Libros, S. L., 1999, str. 80

en el *barrio*¹⁴² de Triana.¹⁴³

.....

Y esta hermosa abuada
es Panamá,
un poquito a la izquierda,
qué linda está.
Y éste que aquí veis
es un guacamayo
que tuvo en su *alcoba*¹⁴⁴
el rey don Pelayo.¹⁴⁵

¹⁴² Pochází z arabského *barrī*, viz příloha 10.

¹⁴³ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

¹⁴⁴ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

¹⁴⁵ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

3 Caló v písních flamenco

3.1 Caló, jazyk španělských Romů

Caló, někdy označováno jako *hispanorromaní*, je dle slovníku Španělské královské akademie definováno jako jazyk španělských Romů.¹⁴⁶ Z lingvistického hlediska lze caló označit za *pararomanó*¹⁴⁷ neboli smíšený jazyk. Jedná se o jazyk, jehož lexikum je ve většině případů shodné s lexikem romštiny, kdežto gramatika, fonologie, morfologie a syntax vychází z místního jazyka, v tomto případě ze španělštiny.¹⁴⁸ Původní jazyk Romů však nebyl caló, nýbrž jazyk, který se označuje jako *romanó*¹⁴⁹ či *romaní*¹⁵⁰. Dle mnohých lingvistů je romština flektivní jazyk¹⁵¹, který patří do severní dialektické skupiny a řadí se mezi neosanskrtské¹⁵² jazyky. *Romanó común* neboli obecná romština je soubor jazykových rysů, které se objevují více či méně ve všech romských dialektech.

Nejstarší zmínka o romštině na území Španělska pochází z divadelní hry *Auto*¹⁵³ *del finamiento de Jacob*,¹⁵⁴ jejíž vznik spadá do 2. poloviny 16. století.¹⁵⁵ Hra je náboženského charakteru a je založena na posledních kapitolách první knihy Mojžíšovy, Genesis. Ve hře se objevuje komická scéna, v níž se romský pár snaží obelstít pastýře. Postavy Romů a jejich mluva byly ve španělské literatuře charakterizovány užitím *cecea*.

Dame una limozna, hermano,
y dezirte e la ventura;
mueztra daca,
aca eza mano.¹⁵⁶

¹⁴⁶ Viz příloha 11.

¹⁴⁷ Čes. *pararomština*.

¹⁴⁸ ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Un aspecto de lexicología histórica marginado: los préstamos del caló*. Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2007, str. 3

¹⁴⁹ Čes. *romština*; koncovka *-ó* značí nominativ mužského rodu jednotného čísla.

¹⁵⁰ Koncovka *-i* značí nominativ ženského rodu jednotného čísla.

¹⁵¹ Vyjadřuje gramatické funkce pomocí flexe (ohýbání), tj. skloňováním, časováním, předponami, příponami.

¹⁵² Příbuznost neosanskrtských jazyků k sanskrtu je stejná jako románských jazyků k latině.

¹⁵³ Ve staré španělštině *aucto*.

¹⁵⁴ Čes. *Hra o Jákobově smrti*.

¹⁵⁵ Předpokládá se, že hra byla napsána před rokem 1578.

¹⁵⁶ ADIEGO, Ignasi-Xavier. *The oldest attestation of the Romani language in Spain: the Aucto del finamiento de Jacob (16th century)*. [online]. [cit. 2014-20-05]. Dostupný z: http://www.academia.edu/678925/The_oldest_attestation_of_the_Romani_language_in_Spain_the_Aucto_del_finamiento_de_Jacob_16th_century

V dialogu romského páru se autor divadelní hry snažil napodobit výslovnost romštiny. Použil několik vět ve flektivní romštině v rozhovoru páru mezi sebou a zasadil několik romských slov do španělských vět, když postava ženy mluví s pastýřem.

Obrázek 2 – úryvek z divadelní hry *Auto del finamiento de Jacob*

Text v romštině	Interpretace textu
aducapena.tereza	a ducape(n) na tereza
vque paz torez de jala	u que paz torez de jala
porque.tu dori y quereza	porque tu dori quereza
vque.cabara.catapala	u que caba (a)racatapala
rrestare les.querreguno	rrestare lesquerre guno ¹⁵⁷

Tabulka 3 – Přepis a interpretace ukázky z divadelní hry *Auto del finamiento de Jacob*

Interpretace romských vět je však velmi obtížná. Podle Ignacia Xaviera Adiega¹⁵⁸ je to nejspíš způsobeno faktem, že autor divadelní hry byl s romštinou obeznámen spíše jen povrchně. Výrazy *dori* a *quereza* = *dori quereza*, *cabara.catapala* (*caba (a)racatapala*), *ducapen*, *tereza* a *guno* jsou slova, která podle Adiega bezesporu pochází z romštiny.¹⁵⁹ Divadelní hra *Auto del finamiento de Jacob* je považována za nejstarší záznam, který dokumentuje romštinu ve Španělsku a zároveň za velmi důležitý záznam romštiny jako takové. Pozdější zmínky v

¹⁵⁷ Čes. *Nestarej se, jstliti ti pastýř dá něco k jídlu, protože ty mu budeš věštit osud a já mu vezmu jeho vak.* Původní text dostupný z: ADIEGO, Ignasi-Xavier. *The oldest attestation of the Romani language in Spain: the Aucto del finamiento de Jacob (16th century).* [online]. [cit. 2014-20-05]. Dostupný z: http://www.academia.edu/678925/The_oldest_attestation_of_the_Romani_language_in_Spain_the_Aucto_del_finamiento_de_Jacob_16th_century

¹⁵⁸ ADIEGO, Ignasi-Xavier. *The oldest attestation of the Romani language in Spain: the Aucto del finamiento de Jacob (16th century).* [online]. [cit. 2014-20-05]. Dostupný z: http://www.academia.edu/678925/The_oldest_attestation_of_the_Romani_language_in_Spain_the_Aucto_del_finamiento_de_Jacob_16th_century

¹⁵⁹ Tamtéž.

literatuře se objevují hlavně v 17. století. V období, které je označováno jako *Siglo de oro*.¹⁶⁰

Z ligvistického hlediska *caló* spadá do skupiny *pogadolecto*.¹⁶¹ Jiménez González se domnívá, že *pogadolecto* spočívá v mluvě, jejíž gramatická struktura je odvozena z jazyka „A“, do kterého je vloženo lexikum z jazyka „B“.¹⁶² Konkrétně je lexikum romštiny vloženo do gramatických struktur, fonologie, morfologie a syntaxe španělštiny. Ve Španělsku tedy neexistuje pouze *caló*. I ostatní jazyky Pyrenejského poloostrova byly v kontaktu s romštinou a daly tak vzniknout variantám jako *catalanoromanó*¹⁶³ či *vascoromanó*.¹⁶⁴

První slovník,¹⁶⁵ který se snaží zachytit mluvu španělských Romů pochází z 18. století. Poukazuje na fakt, že fonologie byla už ve velmi rané formě ovlivněna andaluskou španělštinou a ze zakončení infinitivů u slovesných tvarů¹⁶⁶ je jasné, že již v 18. století se nejednalo o romštinu, nýbrž o *caló*.

3.2 Dějiny španělských Romů

Romové žili odjakživa kočovným způsobem života. Muži se věnovali nákupu, prodeji a výměně koní a jejich výuce v koňských jízdárnách, ženy prodávaly pečené kaštany na náměstích velkých měst a byly pověstné schopností předpovídat budoucnost z ruky.¹⁶⁷ Jejich jazyk byl šířen ústně, a až do relativně pozdních dob neměl svou psanou formu.

Okolnosti, proč se Romové rozhodli putovat ze své rodné země, nejsou dodnes jasné. Není ani zcela jisté, odkud se na svou cestu vydali, zda putovali z Indie, Persie, Egypta, Bulharska či Turecka. Dnes se však nejčastěji uvádí, že předci Romů¹⁶⁸ žili na severozápadu Indie a v 10. století se vydali na cestu po březích Kaspického moře a pokračovali přes Asii směrem do Evropy a zbytku světa.¹⁶⁹ S určitostí lze potvrdit jejich krátký pobyt v polovině 11. století v Arménii. Zastavení to bylo krátké, protože po převzetí moci a nadvládě Arabů nad daným územím se rozhodli pokračovat na své cestě dál. Mezi jejich další doložené zastavení

¹⁶⁰ Zlatý věk španělského písemnictví.

¹⁶¹ Pochází ze slova *pogadí* a přípony *lektos*, kde *pogadí* je participium slovesného kořenu *phag-*, neboli zlomený.

¹⁶² JIMÉNEZ GONZÁLEZ, Nicolás. *¿El romanó, el caló, el romanó-kaló o el gitañol?* Cincuenta y tres notas sociolingüísticas en torno a los gitanos españoles. *Anales de Historia Contemporánea*, n. 25, 2009, str. 152

¹⁶³ Katalánština v kontaktu s romštinou.

¹⁶⁴ Baskičtina v kontaktu s romštinou.

¹⁶⁵ Jeho název je *Lengua Egipciana, y más propio guirigay de Jitanos*.

¹⁶⁶ Typické pro španělštinu.

¹⁶⁷ VEGA CORTÉS, Augustín. *Los gitanos en España*. 1997. [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://www.unionromani.org/histo.htm>

¹⁶⁸ Jejich etnický původ není znám.

¹⁶⁹ LÓPEZ SERRANO, Alfredo. *LOS GITANOS. La migración como forma de vida*. Madrid: Universidad Carlos III de Madrid, 2008, str. 4

se řadí Řecko, Turecko a Persie, kde setrvali déle a kde docházelo k vzájemnému ovlivňování jejich jazyků a kultur.¹⁷⁰

Nejpozději v 15. století Romové doputovali na Iberský poloostrov a mezi 15. a 16. stoletím zamířili do Andalusie, kterou si zvolili jako svou hlavní základnu a začali se v těchto místech usazovat. Usídlovali se na březích řek, v lesích či horách a věnovali se převážně výrobě košů a železa.¹⁷¹ Po celé 15. století byli považováni za cizince, kteří budili pozornost okolních obyvatel svými zvyky, oblékáním, šperky, zvláštním vzhledem a jazykem, kterým se mezi sebou dorozumívali a kterému ostatní obyvatelé Iberského poloostrova nerozuměli. Iberský poloostrov byl v té době rozdělen na dvě království – křesťanské, kterému vládli španělští křesťané – Navarra a Aragón¹⁷² a království muslimské, s hlavním městem Granadou.¹⁷³ Romové tedy denně přicházeli do kontaktu s mnoha variantami španělštiny¹⁷⁴, kulturami a náboženstvími.¹⁷⁵ Jazykový kontakt byl však vzájemný, romština také ovlivňovala okolní varianty, ačkoli k tomu docházelo jen v malé míře.

Ač není zcela jasné, zda příčinou byly politické či náboženské důvody, postupem času Romové začali upadat v nemilost. Byli označováni za tuláky a obviňováni z lupičství, zrádčovství, čarodějnictví, spojování s únosy dětí, či vražd cizinců. Lidé je označovali za ateisty a spojence ďábla.¹⁷⁶ Bylo vydáno mnoho zákonů a nařízení,¹⁷⁷ které jim zakazovaly pokračovat v jejich obživě. Byli pronásledováni, chytáni, posíláni do vězení a často i zabíjeni. Měli přísný zákaz používat vlastní jazyk a byli nuceni žít v pevně vymezených městských částech. Uvádí se, že mezi lety 1749 a 1775 byla většina španělských Romů pochyтана a odsouzena k veřejným pracím či vojenské službě v Jižní Americe.¹⁷⁸

V době, kdy bylo Romům zakázáno běžně používat svůj mateřský¹⁷⁹ jazyk,¹⁸⁰ oficiálním jazykem zůstávala španělština a její regionální varianty. Romština se více a více

¹⁷⁰ VEGA CORTÉS, Augustín. *Los gitanos en España*. 1997. [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://www.unionromani.org/histo.htm>

¹⁷¹ LÓPEZ SERRANO, Alfredo. *LOS GITANOS. La migración como forma de vida*. Madrid: Universidad Carlos III de Madrid, 2008, str. 10

¹⁷² A katalánské knížectví.

¹⁷³ VEGA CORTÉS, Augustín. *Los gitanos en España*. 1997. [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://www.unionromani.org/histo.htm>

¹⁷⁴ Španělštinou, katalánštinou, galicijštinou, baskičtinou.

¹⁷⁵ Křesťané, Muslimové, Židé.

¹⁷⁶ VEGA CORTÉS, Augustín. *Los gitanos en España*. 1997. [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://www.unionromani.org/histo.htm>

¹⁷⁷ Soubor zákonů a nařízení byl podepsán katolickými krály roku 1499 v Medině del Campo.

¹⁷⁸ VEGA CORTÉS, Augustín. *Los gitanos en España*. 1997. [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://www.unionromani.org/histo.htm>

¹⁷⁹ Pouze v domácím prostředí.

¹⁸⁰ Užívání jejich mateřštiny na veřejnosti bylo přísně trestáno.

izolovala, a protože byli Romové každodenně obklopeni předměty a běžnými situacemi, které nedokázali ve svém rodném jazyce pojmenovat, začali si půjčovat slova z jiných jazyků a jejich variant. Ramiréz Heredia proto označuje caló jako zbytky původního lexika španělských Romů, které jsou výrazně kontaminovány španělskými výpůjčkami a silně se opírají o španělskou gramatiku.¹⁸¹ V dnešní době je caló téměř kompletně asimilováno do španělštiny, tzn. shodují se v gramatice, syntaxi a morfologii. V rovině lexika se však stále nacházejí výrazy, které jsou typické pro caló a u kterých k asimilaci se španělštinou nedošlo.

Po druhé světové válce, během které mnoho Romů zemřelo v koncentračních táborech, se situace začala pomalu měnit. Roku 1971 byl zorganizován první kongres mezinárodního romského svazu a roku 1991 byl v Granadě uspořádán první seminář o romském jazyce.¹⁸²

Španělští Romové v dnešní době představují největší etnickou menšinu v celé Evropské Unii a předpokládá se, že jich na území Andalusie žije zhruba tři sta tisíc.¹⁸³

3.3 Caló a romština z hlediska fonetiky a fonologie

Jak ve fonetice a fonologii, tak v syntaxi a morfologii se ve většině případů caló přizpůsobilo gramatickým pravidlům španělštiny. Romština má ve srovnání se španělštinou odlišný repertoár fonémů,¹⁸⁴ které mají vlastní grafický zápis. Řadí se mezi ně následující: *a*, *b*, *c*,¹⁸⁵ *ć*,¹⁸⁶ *čh*,¹⁸⁷ *d*, *e*, *f*, *g*, *h*,¹⁸⁸ *x*,¹⁸⁹ *i*, *j*, *k*, *kh*,¹⁹⁰ *l*, *m*, *n*, *o*, *p*,¹⁹¹ *r*, *rr*,¹⁹² *s*, *ś*,¹⁹³ *t*,¹⁹⁴ *th*,¹⁹⁵ *u*, *v*, *z*, *ź*,¹⁹⁶ *w*.¹⁹⁷

¹⁸¹ Buzek, Ivo. *La imagen del gitano en la lexicografía española*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, str. 18.

¹⁸² VEGA CORTÉS, Augustín. *Los gitanos en España*. 1997. [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://www.unionromani.org/histo.htm>

¹⁸³ VEGA CORTÉS, Augustín. *Los gitanos en España*. 1997. [online]. [cit. 2014-06-04]. Dostupné z: <http://www.unionromani.org/histo.htm>

¹⁸⁴ Většinou se však romština v každé zemi zaznamenává ve shodě s pravopisem dané země.

¹⁸⁵ Je vyslovováno jako [ts].

¹⁸⁶ Je vyslovováno jako [ch].

¹⁸⁷ Je vyslovováno jako [ch].

¹⁸⁸ Je vyslovováno s aspirací.

¹⁸⁹ Je vyslovováno jako [j].

¹⁹⁰ Je vyslovováno jako [kh].

¹⁹¹ Je vyslovováno jako [ph].

¹⁹² Je vyslovováno jako [rr], nebo hrdelní franouzské [R].

¹⁹³ Je vyslovováno jako [sh].

¹⁹⁴ Je vyslovováno jako [th].

¹⁹⁵ Je vyslovováno jako [th].

¹⁹⁶ Jeho výslovnost odpovídá výslovnosti mezi [z] a [s].

¹⁹⁷ Jeho výslovnost odpovídá výslovnosti mezi [y] a [ch].

3.3.1 Vokály

Vokální systém romštiny a caló je stejný jako ve španělštině. Je tedy tvořen pěti vokály – *a, e, i, o, u*. S vokály jsou spojeny fonetické změny, které se vyskytují ve španělštině i caló. Jedná se o změny rozšiřující,¹⁹⁸ při kterých jsou vokály vkládány do jednotlivých pozic ve slově. Konkrétně se jedná o *protezi*,¹⁹⁹ *epentezi*²⁰⁰ a *epitezi*.²⁰¹

U *proteze* dochází k předsunutí nové hlásky na počátku slova. V caló a romštině se tato fonetická změna, kdy se na počátek slova vkládají hlavně vokály *a, e, o*, objevuje velmi často.

rom. *paš* 'blízko' > caló *apagé*, špan. *acerca*²⁰²

Vložení vokálu *e* dochází často u skupin slov, které v romštině začínají konsonantickou skupinou *st-* a *št-*.

rom. *štar* 'čtyři' > caló *estar*

rom. *štaribel* 'vězení' > caló *estariben*

Ar pan le llaman mauró

Ar tosino balebale,

A la Iglesia la cangrí

Y el *estaribé* a la cárse.²⁰³

U vokálů *o* a *ye* občas také dochází k předsunutí samohlásky na začátek slova. V caló je určitý člen vyjádřen vokálem *o* či vokální skupinou *or*, neurčitý člen je vyjádřen pomocí *yeque*.

Určitý člen + podstatné jméno

rom. *o ruv* 'určitý vlk' > caló *oruz*

Neurčitý člen + podstatné jméno

rom. *jekh ruv* 'nějaký vlk' > caló *yerú*

U *epenteze* dochází k vsunutí hlásky dovnitř slova. Nejčastěji se vkládá právě vokál s cílem usnadnit výslovnost slova.²⁰⁴

rom. *kirvó* 'kmoťr' > caló *quiribó*

¹⁹⁸ Fonetické změny mohou být tří typů – redukční (zaniká jedna či více hlásek ve slově), rozšiřující (hlásky jsou do slova vkládány) a variační (změna někdy přechází až do splynutí hlásek).

¹⁹⁹ Špan. *prótesis*.

²⁰⁰ Špan. *epéntesis*.

²⁰¹ Špan. *epítesis*.

²⁰² Ukázky z romštiny a caló pochází z diplomové práce Pavly Čevelové. ČEVELOVÁ, Pavla. *Španělština a caló – jazyky v kontaktu*. Praha, 2006, Diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

²⁰³ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

²⁰⁴ Někdy i hláska *r*.

rom. *khamn*, *khabní* 'těhotná' > caló *cambrí*

rom. *devél* 'bůh' > caló *undebel*

El reo con sus chineles
le sacan del estaripel,
y le alumbran con las velas
de la gracia *Undebel*.²⁰⁵

.....

Tóos le píen a *un Debé*
Salú y libertá,
y yo lo pío una buena muerte
No me la quié dá.²⁰⁶

U *epiteze* dochází k přidání hlásky na konec slova. Španělská slova jsou zakončena vokály či konsonanty *l, n, r, d, s, z*. Caló se tomuto pravidlu zcela přizpůsobilo. Pokud je tedy slovo zakončeno jinou souhláskou, dochází k přidání hlásky na konec slova.

rom. *čhib* 'cesta' > caló *chipe*

rom. *drom* 'jazyk' > caló *dron*

rom. *gadžó* 'ne-Rom' > caló *gajon*, existuje však i tvar *gachó*

Gachó,

Gachó que no abiya notas

Es un barco sin timón.

3.3.2 Konsonanty

Konsonantický systém španělštiny a romštiny se velmi odlišuje. Konsonanty jsou však spjaty s fonetickými změnami, které jsou ve většině případů stejné jako u andaluské španělštiny. Je zde patrné vzájemné ovlivňování obou jazyků.

²⁰⁵ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

²⁰⁶ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

Aspirace

V romštině se aspirují neznělé okluzivy /ph/, /th/, /kh/ a afrikáta /čh/, přičemž dochází k neutralizaci protikladu²⁰⁷ aspirace.

/ph/ > /p/

rom. *phenél* 'řící' > caló *penar*

rom. *phuro* 'starý' > caló *puro*

Chalo para mi quer

Me topé con el meripé;

Me *penó*, ¿a dónde chalas?

Le *pené*, para mi quer.²⁰⁸

/th/ > /č/²⁰⁹

rom. *thuló* 'tlustý' > caló *chulo*

/kh/ > /k/²¹⁰

rom. *kher* 'dům' > caló *quer*

Chalo para mi *quer*

Me topé con el meripé;

Me *penó*, ¿a dónde chalas?

Le *pené*, para mi *quer*.

/čh/ > /č/²¹¹

rom. *baličhó* 'selátko' > caló *balichó* 'špek'

rom. *čhavó* 'chlapec, syn' > caló *chabal* (*chabá*, *chabó*; *chavea*, *chavó*)

De tres *chabositos* que tengo

Uno le endiño a mi suegro,

Otro le endiño a mi bata;

²⁰⁷ Distinktivní rys přestává být distinktivní.

²⁰⁸ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

²⁰⁹ Odpovídá grafému *ch*.

²¹⁰ Odpovídá grafému *qu* a *c*.

²¹¹ Odpovídá grafému *ch*.

Y el otro guillará cormigo
Pa donde quiera que yo baya.²¹²

Ztráta intervokalického -d-

Tento fonetický jev pocházející z andaluské španělštiny se promítl i do caló, přičemž dochází k úplnému vymizení souhlásky -d-. Ztráta -d- se dá vypořádat nejen v písních flamenco, ale i v téměř celém španělsky mluvícím světě, přičemž ztráta -d- však není považována za spisovný jev. -d- nezaniká pouze u zakončení participia -ado-, nýbrž i -ido- a sufixu -dor.

caló *chanador* 'inteligentní' > *chanaor*

caló *machador* 'rybář' > *machaor*

caló *acarado* 'takzvaný' > *acarao*

A la boca a la mina
s'asomao un chinorré
l'ha *dicao*²¹³ tan profunda
s'ha encomendao a un Dibé.²¹⁴

.....

¡Mal haya mi sueño
Que tanto he dormío!
Que s'ha *guiyao*²¹⁵ mi compañerita
Y no la he sentío.²¹⁶

Ztráta /-l/, /-r/, /-n/ na konci slabiky

V caló se objevuje tendence ke ztrátě konsonant /-l/, /-r/, /-n/ na konci slabiky.

rom. *bal* 'vlasy' > caló *ba* 'vlasy'

rom. *karfin* 'hřebík, hřebíček' > caló *cafi*

²¹² Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

²¹³ Tvar infinitivu v caló *dicar*, čes. *vidět*.

²¹⁴ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

²¹⁵ Tvar infinitivu v caló *guiyar*, čes. *jít*.

²¹⁶ Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

Neutralizace /-r/ a /-l/

Spočívá v nerozlišení alveolární vibranty /r/ a lateoalveolární /l/ na konci slabiky nebo slova. Tento fonetický jev je v caló velmi běžný a pochází z andaluske španělštiny.

Záměna vibranty -r za lateoalveoláru -l:

rom. *bar* 'zahrada' > caló *bal* 'les'

rom. *dar* 'strach' > caló *dal* 'hrůza'

Záměna lateoalveoláry -l za vibrantu -r:

rom. *khil* 'máslo' > caló *quir* 'máslo'

rom. *šil* 'chladný' > caló *jir* 'chladný'

Aspirace implozivní souhlásky /s/

Zakládá se na aspiraci či ztrátě souhlásky /s/. Dochází k němu, je-li souhláska na konci slabiky, či stojí-li na konci slabiky, za níž následuje další souhláska. Tento fonetický jev rovněž pochází z andaluske španělštiny.

rom. *ciros* 'čas' > caló *chiró* 'čas'

rom. *dives* 'den' > caló *chibé* 'den'

Ceceo

Ceceo spočívá v neutralizaci [s], [z] a [θ] na jedinou výslovnost [θ].

Úryvek je z divadelní hry *Auto del finamiento de Jacob*:

Dame una *limozna*, hermano,
y *dezirte* e la ventura;
mueztra daca,
aca *eza* mano.

zeraz trez vezez cazado
y de *todaz trez* cornudo,
manzo y bienaventurado.²¹⁷

²¹⁷ ADIEGO, Ignasi-Xavier. *The oldest attestation of the Romani language in Spain: the Aucto del finamiento de Jacob (16th century)*. [online]. [cit. 2014-20-05]. Dostupný z: http://www.academia.edu/678925/The_oldest_attestation_of_the_Romani_language_in_Spain_the_Aucto_del_finamiento_de_Jacob_16th_century

Přepis úryvku, který zachycuje rozlišení mezi [s], [z] a [θ].

Dame una *limosna*, hermano,
y *decirte* e la ventura;
muestra daca,
aca *esa* mano.

serás tres veces casado
y de *todas tres* cornudo,
manso y bienaventurado.

3.4 Caló z hlediska morfologie

Morfologie je lingvistická disciplína, která se zabývá zkoumáním výstavby jazykových pojmenování z morfémů.²¹⁸ V následující podkapitole je popsáno, jak jsou v romštině a caló tvořena substantiva, jejich rod, číslo a adjektiva. Jak již bylo zmíněno na začátku této kapitoly, romština se od příchodu Romů na Iberský poloostrov v 15. století začala mísit se španělštinou a jejími variantami, čímž dala vzniknout caló. Není cílem této kapitoly popsat veškeré gramatické struktury romštiny ani caló, a proto tato kapitola neobsahuje ukázky z písní flamenco. Na ukázky písní se zaměří následující kapitola, která se zabývá slovní zásobou, v níž je vliv caló patrný.

V dnešní době se caló zcela adaptovalo na fonologický subsystém španělštiny a v syntaxi i morfologii se ve většině případů přizpůsobilo gramatickým pravidlům španělštiny.

3.4.1 Substantiva

Ve všech dialektech romštiny jsou podstatná jména tvořena rodem, číslem a pádem. Rod a číslo jsou součástí všech známých skupin dialektů romštiny, zatímco u pádu je situace nejednoznačná. Některé dialekty deklinují pomocí koncovky, zatímco jiné pomocí vložení předložky. V caló existují deklinační formy určitých přídavných jmen a zájmen.

²¹⁸ ZAVADIL, Bohumil; ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010, str. 133

3.4.2 Rod

V romštině existují pouze dva rody – ženský a mužský. Slova rodu mužského jsou tvořena přidáním koncovky *-o*,²¹⁹ zatímco slova rodu ženského jsou tvořena přidáním koncovky *-i*. V jednotném čísle tedy platí následující:

rod mužský		rod ženský	
<i>o jilo</i>	el corazón (srdce)	<i>i romni</i>	la mujer (žena)
<i>o balo</i>	el cerdo (prase)	<i>i bali</i>	la cerda (prasnice)
<i>o raklo</i>	el niño (chlapec)	<i>i rakli</i>	la niña (dívka) ²²⁰

V *caló* jsou podstatná jména rodu mužského rodu, končí-li na *-o*, *-y*, *-sh*, *-ben*, *-pen*, *-mos* a rodu ženského, končí-li na *-i*, *-n*, *-a*.

<i>o buslito</i>	el brazalete (náramek)	<i>i busni</i>	la cabra (koza)
<i>o angarash</i>	el carbonero (uhlíř)	<i>i papin</i>	la oca (husa)
<i>o xaben</i>	el alimento (jídlo)	<i>i vulitsa</i>	la calle (ulice)
<i>o phuripen</i>	el la vejez (stáří)		
<i>o barvalimos</i>	el (la) riqueza (bohatství)		

V *caló* se z podstatných jmen rodu mužského končící na konsonant tvoří rod ženský přidáním koncového *-ni*.

<i>o rom</i>	el gitano (Rom)	<i>i romni</i>	la gitana (Romka)
<i>o manush</i>	el hombre (muž)	<i>i manushni</i>	la mujer (žena)
<i>o tchor</i>	el ladrón (zloděj)	<i>i tchorni</i>	la ladrona (zlodějka)

Neurčitý člen je tvořen číslovkou *jekh* (jeden), kterou lze užívat jako neurčitý člen, jenž lze zkrátit do podoby *ek*.

<i>jekh manush</i>	muž (jeden)
<i>ek manush</i>	muž (nějaký)

V množném čísle se pro ženský i mužský rod přidává stejná koncovka *e/le*:

rod mužský		rod ženský	
<i>le jile</i>	- los corazones (srdce)	<i>le romna</i>	- las mujeres (ženy)

²¹⁹ Mužského rodu jsou také slova zakončená na koncovky *-pe*, *-pen*, *-be*, *-ben*, *-mos*, *-ari*.

²²⁰ Veškeré ukázky v této kapitole pochází ze stejného zdroje: RAMIRÉZ-HEREDIA, Juan de Dios. *Gramática gitana*. [online]. [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: <http://www.unionromani.org/ftp/idioma04.asc>

le rakle - los niños (děti) *le guruvna* - las vacas (krávy)

3.4.3 Číslo

V romštině, stejně jako ve španělštině, existuje jednotné a množné číslo. Slova rodu mužského, čísla jednotného obvykle končí na *-o*, zatímco slova rodu ženského, čísla množného končí na *-e*.

<i>o jilo</i>	el corazón (srdce)	<i>le jile</i>	los corazones (srdce)
<i>o raklo</i>	el niño (chlapec)	<i>le rakle</i>	los niños (chlapci)

V rodu ženském, čísla jednotným je jednotné číslo vyjádřeno koncovkou *-i* a v rodě ženském, čísla množném koncovkou *-a* nebo *-ja*.

<i>i romni</i>	mujer (žena)	<i>le romana</i>	las mujeres (ženy)
<i>balai</i>	balsa (vor)	<i>balaja</i>	balsas (vory)

Plurál podstatných jmen abstraktních zakončených na *-imos* se tvoří přidáním koncového *-imata*.

<i>barimos</i>	grandeza (velikost)	<i>barimata</i>	grandezas (velikosti)
----------------	---------------------	-----------------	-----------------------

3.4.4 Adjektiva

Adjektiva v *caló* kopírují pravidlo psaní koncovek romštiny, dle rodu a čísla.

rod mužský, číslo jednotné: <i>-o</i>	<i>rom lasho</i>	dobry Rom
rod mužský, číslo množné: <i>-e</i>	<i>roma lashe</i>	dobry Romovy
rod ženský, číslo jednotné: <i>-i</i>	<i>romni lashi</i>	dobra Romka
rod ženský, číslo množné: <i>-a</i>	<i>romna lasha</i>	dobre Romky

Adjektiva zakončená na konsonant se nemění dle rodu, ani dle čísla.

nasul – nebezpečný, nebezpečná, nebezpeční, nebezpečné

shukar – krásný, krásná, krásní, krásné

3.5 Lexikum *caló* v písních flamenco

Slovní zásoba, která se objevuje v písních flamenco je dle Miguela Ropera Núñeze z 28,3 % tvořena výrazy, které pochází z pararomštiny *caló*. Lze je označit za tzv. *gitanismy*,²²¹ jež pochází z původní slovní zásoby romštiny.

²²¹ Čes. *romismy*.

A la boca e la mina
S'asomao un *chinorré*,²²²
L'ha dicao tan profunda
S'ha encomendao á un *Dibé*.²²³

Romismy však lze také označit za jazykové výpůjčky z některého z evropských jazyků, s nímž byli Romové v minulosti v kontaktu, v tomto případě se španělštinou.²²⁴

Lexikum *caló* obsahuje výrazy pocházející z tzv. *germanie*²²⁵ a výrazy přejaté ze slovanských, zejména jihoslovanských jazyků. Objevují se i archaismy a arabismy, které do *caló* prostoupily vzájemným ovlivňováním se s andaluskou španělštinou.

Ač byli španělští Romové minoritní skupinou na Iberském poloostrově, podařilo se, že slovní zásoba z *caló* pronikla do běžné španělštiny a výrazy typu *camelar*,²²⁶ *parné*²²⁷ či *merar*²²⁸ jsou dnes běžnou součástí slovní zásoby andaluské španělštiny.

Los *calorri*²²⁹ iban clante,
Las *calorréa* iban etrás,
Los churumbeles pequeños
Bato, *endiñeme*²³⁰ pan.²³¹
Dame la mano hermana,
Que no pueo más,
Que de fatigas que mi cuerpo *terela*²³²
Se ba al hospital.

Bendita la mare

²²² Čes. *malé dítě*.

²²³ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 151

²²⁴ KRINKOVÁ, Zuzana. *Vzájemné ovlivňování romštiny, španělštiny a dalších jazyků Pyrenejského poloostrova*. Praha: Univerzita Karlova, 2013, str. 225

²²⁵ Čes. *zločinecká hantýrka*.

²²⁶ Čes. *milovat*.

²²⁷ Čes. *peníze*.

²²⁸ Čes. *zemřít*.

²²⁹ Čes. *Romové a Romky*.

²³⁰ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 181

²³¹ Tamtéž, str. 155

²³² V *caló tereral*, čes. *mít*.

Que tiene que dá
Como *diñaba*²³³ rosita y mosquetas
Po la madrugá.²³⁴

V dnešní době je caló v úpadku a hrozí mu reálné nebezpečí zániku. Hlavním důvodem je fakt, že jde o jazyk minoritní, vyskytující se v bilingvním prostředí v lokalitách s vysokou koncentrací romského obyvatelstva. Jazyk španělských Romů čelil mnoha nástrahám již od 15. století, kdy jim bylo zakázáno jejich jazyk na veřejnosti používat. Španělština do caló více a více prostupovala a docházelo k výrazným modifikacím na úrovni fonetiky, fonologie, morfologie, syntaxe a lexika. Tento proces vyústil přijetím španělštiny jako mateřského jazyka Romů žijících ve Španělsku. Postupný úpadek od užívání caló a převzetí španělštiny jako vlastního jazyka způsobil, že z caló je v dnešní době jazyk, který se sami Romové musí učit.

3.6 Germanía, caló a jejich záměna

Od 20. století začalo docházet k postupnému zaměňování termínů caló a germanía. Konkrétně se termín germanía zaměňoval za jazyk Romů a caló za argot zločinců.²³⁵ Mnozí autoři považovali germaníi a caló za jedno a to samé. Objevovaly se názory, které se snažily vysvětlit, že francouzština má svůj argot, španělština germaníi, kterou v dnešní době nahradilo caló. Ještě v 2. polovině 20. století se v devatenáctém vydání slovníku Španělské královské akademie chybně objevovala definice výrazů caló a germanía. Roku 1970 se uvádělo následující:

- caló: “lenguaje o dialecto de los gitanos“.²³⁶ V překladu jazyk či dialekt Romů.
- germanía: “jerga o manera de hablar de ladrones y rufianes, que usaban ellos solos y compuesta de voces del idioma español con significación distinta de *la genuina* y verdadera, y de otros muchos vocablos de orígenes muy diversos.“²³⁷ V překladu

²³³ Čes. *dát*.

²³⁴ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 107

²³⁵ ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Un aspecto de lexicología histórica marginado: los préstamos del caló*. Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2007, str. 2

²³⁶ Citováno podle: POLÁČKOVÁ, Slávka. *El léxico en las coplas de la Colección de cantes flamencos de Antonio Machado y Álvarez*. Brno: Masarykova Univerzita, 2010, str. 10

²³⁷ Citováno podle: POLÁČKOVÁ, Slávka. *El léxico en las coplas de la Colección de cantes flamencos de*

žargon či způsob mluvy zlodějů a darebáků, kteří ho užívali mezi sebou. Obsahuje výrazy pocházející ze španělštiny, jejichž význam se lišil od původních významů, nebo byl nepravdivý a byl složen z mnoha dalších výrazů převzatých z rozmanitých jazyků.

Dnešní definice DRAE termínů *caló* a *germanía* se již od definice z roku 1970 liší. Definuje *caló* jako “lenguaje de los *gitanos españoles*”²³⁸ neboli jazyk španělských Romů. *Germanía* je definována jako: “jerga o manera de hablar de ladrones y rufianes, usada por ellos solos y compuesta de voces del idioma español con significación distinta de la verdadera, y de otros muchos vocablos de orígenes muy diversos”.²³⁹ V překladu žargon či způsob mluvy zlodějů a darebáků, kteří ho užívali mezi sebou. Obsahuje výrazy pocházející ze španělštiny, jejichž význam se lišil od původních významů, nebo byl nepravdivý a byl složený z mnoha dalších výrazů převzatých z rozmanitých jazyků.

Romové byli od 15. století považováni za tuláky a povaleče, o jejichž jazyku a nich samotných vznikalo mnoho pověr. Už nebyli bráni za cizince, nýbrž za španělské tuláky a ničemy, kteří si uměle vytvořili jazyk, který jim sloužil k dorozumívání se mezi sebou a maskování intrik a lstí, které páchali. Jazyk Romů byl označen za tzv. *jerigonza*. Slovník Španělské královské akademie vysvětluje tento termín jako speciální jazyk některých cechů či společenství. Jako jazyk nelibý, komplikovaný a těžký na porozumění.²⁴⁰ *Jerigonza* byla také často spojována s tajným jazykem slepců a lidí pohybujících se na okraji společnosti.

V 16. a 17. století se jazyk španělských Romů začal označovat termínem *germanía*, který byl definován jako způsob mluvy, kterou užívali Romové a darebáci.²⁴¹ Termín *caló* se objevuje až na konci 19., začátku 20. století. Je to nejspíše způsobeno faktem, že od 2. poloviny 19. století prudce vzrostl zájem o poznání jazyka španělských Romů, hlavně díky *flamenguismu*, módní vlně, během které se o flamenco začalo zajímat i neromské obyvatelstvo. Flamenco postupně přestávalo být doménou španělských Romů a dostávalo se do širšího povědomí španělského obyvatelstva.

Antonio Machado y Álvarez. Brno: Masarykova Univerzita, 2010, str. 10

²³⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. Vigésima sekunda edición. [online]. cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/drae/?val=german%C3%ADa>.

²³⁹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. Vigésima sekunda edición. [online]. cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/drae/?val=german%C3%ADa>. Voz příloha 13.

²⁴⁰ Viz příloha 12.

²⁴¹ ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Un aspecto de lexicología histórica marginado: los préstamos del caló*. Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2007, str. 3

Miguel Ropero Núñez dodává, že jazyk španělských Romů není slangového charakteru a není ani formou, kterou by se vyjadřovali zloději a darebáci. Jde o velmi starý jazyk, čistě sanskrtského původu, kterým aktuálně mluví téměř deset milionů mluvčích.²⁴² Caló lze tedy považovat za jazyk s vlastním lingvistickým systémem, kdežto germanií za zločineckou hantýrku, která obsahuje výrazy pocházející ze španělštiny, které přetváří do podoby těžko srozumitelné a komplikované.

Germaniá narozdíl od caló neobsahuje romismy. Obsahuje výrazy ze španělštiny, které přetváří,²⁴³ řídí se však pravidly španělštiny a neodchyluje se od nich. Germanií lze z hlediska vývoje rozdělit na původní a moderní. V 18. století se totiž začala výrazně proměňovat a toto období lze označit za přechod mezi její původní a moderní formou. Dle Miguela Ropera Núñeze lze obě varianty charakterizovat společnými a odlišujícími se rysy:

- moderní i původní germaniá byla jazykem komplikovaným, který byl zbytku společnosti nesrozumitelný
- moderní i původní germaniá byla lexikálně velmi bohatá na počet synonym v oblasti stravování, peněz, strachu, policie, atd.
- moderní germaniá je typická přítomností romismů
- původní germaniá romismy neobsahuje
- moderní germaniá obsahuje výrazy z prostředí býčích zápasů a kulturou s nimi spojenou
- moderní germaniá obsahuje výrazy z prostředí světa drog²⁴⁴

Miguel Ropero Núñez uvádí, že v písních flamenco se vyskytuje 3,9 % výrazů pocházejících z germanií. V následující ukázce jsou uvedeny ukázky z lexika pocházející z díla Antonia Machada y Álvareze *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Oba výrazy jsou termíny z caló, pocházející z germanií.

Toma estas dos jaras ya,
Diñáselas al libranó,
Que pusiera en los *papieres*²⁴⁵

²⁴² ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *El léxico caló en el lenguaje del cante flamenco*. Sevilla: Universidad de Sevilla, 1991, str. 36

²⁴³ Např. modifikací podstatných jmen, či přidáváním sufixů.

²⁴⁴ ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *El léxico caló en el lenguaje del cante flamenco*. Sevilla: Universidad de Sevilla, 1991, str. 37

Que no abiyelaba yo.²⁴⁶

.....

Comparito mío,

Dile osté a mi mare

Po los sacais que en la *fila*²⁴⁷ tiene

Que no me esampare.²⁴⁸

²⁴⁵ Čes. *papíry*.

²⁴⁶ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 184

²⁴⁷ Čes. *tvář*.

²⁴⁸ MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975, str. 135

Závěr

Cílem této bakalářské práce byla snaha o teoretický popis jazykových specifik, které se objevují v písních flamenco. Teoretické části jsou doplněny vybranými ukázkami, z nichž většina pochází z díla *Colección de cantes flamencos: recogidos y anotados por Demófilo* od významného španělského flamenkologa Antonia Machada y Álvareze.

Texty písní flamenco jsou jazykově velmi pestré. Jsou ovlivněny třemi základními jazykovými složkami - andaluskou španělštinou, jazykem španělských Romů a zločineckou hantýrkou. Všechny tyto složky se větší či menší měrou podílejí na podobě písní v rovině fonetické a lexikální. Z hlediska morfologie nelze říci, že by docházelo k výraznému ovlivňování některou z výše uvedených jazykových složek. Morfologie ve většině případů kopíruje španělštinu a v této rovině tedy nedochází k výrazným změnám.

Ač v dnešní době není andaluská společnost názorově jednotná v otázce určení, zda je andaluská španělština dialektem, jazykovou variantou či variantami španělštiny, převažuje názor, že se jedná o jazykovou variantu, přičemž španělština představuje kolektivní a abstraktní jazykový systém všech mluvčích. V dnešní době se také stále setkáváme s názorem, že andaluská španělština je pouze zkomolenou a špatně mluvenou španělštinou. Pravdou je, že andaluská španělština nemá jednotnou spisovnou normu, institucionalizovanou jazykovou akademií a uznávanou Evropskou unií.

Jako jeden z obecných závěrů bakalářské práce lze uvést, že texty písní flamenco jsou z největší míry ovlivněny andaluskou španělštinou. Miguel Roperó Núñez ve svém díle *La fonética andaluza en la lírica flamenca* potvrzuje, že písně flamenco jsou z 67,8 % ovlivněny právě andaluskou španělštinou. Její fonetika je na první pohled velmi odlišná od španělštiny, nicméně systém, ze kterého obě vycházejí, je prakticky identický.

Dle mého názoru jsou to právě fonetická specifika pocházející z andaluské španělštiny, která se nejvíce odráží v textech písní flamenco. Aspirace, yeísmo, ztráta koncových souhlásek, neutralizace /-r/ a /-l/ či asimilace určitých souhláskových skupin je pouze krátký výčet fonetických změn vyskytujících se v andaluské španělštině. Jedná se o fonetické změny, které se objevují i v ostatních variantách španělštiny, nikoli však v takové míře.

Důvodem přítomnosti andaluské španělštiny v písních flamenco je fakt, že Romové byli nuceni hned po příchodu na území Andalusie potlačit svůj rodný jazyk, jež postupně vystřídala andaluská španělština. Ta pomalu pronikala do všech jazykových rovin romštiny, až romština foneticky, morfologicky a syntakticky zcela splynula s danou regionální variantou.

Lexikum andaluské španělštiny je dle mnohých lingvistů velmi odlišné od slovní

zásoby španělštiny. Je tomu z důvodu příchodu Španělů na území Andalusie v době Reconquisty, kdy docházelo k usídlování a vzájemnému ovlivňování jejich mluvy a mluvy Andalusanů. Specifická slovní zásoba andaluské španělštiny se v dnešní době nejčastěji odráží v názvech profesí, nástrojů, rostlin, zvířat a často je vázáná na konkrétní oblast Andalusie. Běžně užívané lexikum v Andalusii žádné větší odlišnosti oproti tomu španělskému nevykazuje.

Lexikum andaluské španělštiny prostupuje do písní flamenco v podobě andalusismů, mozarabismů, arabismů a archaismů. Žádná z těchto složek se však v písních neobjevuje ve větší míře. Při hledání konkrétních ukávek na vybraných textech bylo poměrně obtížné dané výrazy najít. V případě arabismů se mi nepodařilo najít výraz, který by se vyskytoval výlučně na území Andalusie. Písně obsahují arabismy jako např. *candela* či *alcalde*, tyto výrazy však nejsou považovány za výlučně andaluské arabismy, které by se vyskytovaly pouze v této oblasti. Dle mého názoru se v lexiku písní flamenco nejčastěji objevují výrazy ze španělštiny či caló.

Caló představuje druhou jazykovou složku, která se v textech písní flamenco objevuje. Byli to právě španělští Romové, kteří se flamencu věnovali a caló užívali. Z tohoto důvodu je tedy jasné, proč se jazyk, který spojuje výrazy z romštiny a jenž je zasazuje do španělštiny, v textech písní objevuje. Dle mého názoru se caló v písních nejvíce vyskytuje v rovině lexikální.

Fonetika caló je téměř identická s fonetickými specifiky andaluské španělštiny. Objevují se stejné charakteristiky jako neutralizace /-r/ a /-l/, aspirace či ztráta intervokálního -d-. Je tomu z důvodu téměř celkového přizpůsobení se fonetiky, fonologie, syntaxe a morfologie caló gramatickým pravidlům španělštiny. Při zkoumání vybraných textů písní bylo poměrně snadné jednoznačně rozlišit konkrétní fonetické charakteristiky. V mnoha případech však bylo těžké odlišit, zda se jednalo o vliv caló či andaluské španělštiny. Obě jazykové varianty vykazují stejné jazykové rysy. Rozhodující pro mě vždy v těchto případech bylo lexikum. Pokud se konkrétní fonetický rys promítal do slovní zásoby pocházející z caló, potom pro mě i daný fonetický rys pocházel z caló.

Lexikum caló jsem při hledání konkrétních ukávek nejčastěji konzultovala s odbornou prací *The Zincali; or, An account of the Gypsies of Spain. With an original collection of their songs and poetry*, která obsahuje seznam výrazů pocházející z daného jazyka.

Germanía se stejně jako caló promítá hlavně do lexikální roviny písní flamenco. Germanía neobsahuje romismy a lze tvrdit, že nedochází k zvláštním fonetickým změnám,

které by se odlišovaly od španělštiny. Germanía se vždy řídila pravidly španělštiny, od kterých se neodchylovala.

Lexikum písní flamenco je dle Miguela Ropera Núñeze ovlivněno z 3,9 % výrazy pocházejících z germanie. Toto tvrzení lze potvrdit zkušeností, kdy jsem při hledání jednotlivých ukázek nacházela výrazy z germanie jen sporadicky.

Závěrem lze říci, že texty písní flamenco jsou z hlediska andaluské španělštiny nejvíce ovlivněny její fonetikou. V rovině lexika se v písních flamenco objevují výrazy pocházející ze slovní zásoby andaluské španělštiny v podobě andalusismů, archaismů, mozarabismů a arabismů. Jejich výskyt však není tak častý a ve většině případů se nejedná o jevy nacházející se výlučně na území Andalusie. Z caló se do textů písní flamenco promítá hlavně jeho lexikum. Fonetika, morfologie a syntax téměř splynuly s pravidly španělštiny a proto se v těchto jazykových rovinách nezračí žádné odlišnosti, které by pocházely z caló. To samé lze říci i o germanii, jejíž výrazy se v textech objevují ojediněle. Ač je v dnešní době caló na hranici zániku, existují výrazy, které se začlenily do slovníku každodenní mluvy Španělů, což lze považovat za velký úspěch národa, který tvořil vždy menšinu a často se netěšil přízni většinové skupiny obyvatelstva.

Résumé

La presente tesis tiene como objetivo investigar las especificidades del lenguaje en las coplas flamencas. Intenta a describir teóricamente los aspectos lingüísticos que aparecen en las letras de las coplas flamencas y documentarlos en ejemplos concretos y elegidos. La mayoría de los ejemplos que aparecen en la tesis viene de la obra *Colección de cantos flamencos: recogidos y anotados por Demófilo* de un flamencólogo Antonio Machado y Álvarez.

El léxico de las coplas flamencas está formado por una mezcla de palabras andaluzas, gitanas y palabras del lenguaje de germanía. La tesis examina estos rasgos lingüísticos desde el punto de vista del nivel fonético, morfosintáctico y léxico.

La tesis está dividida en tres capítulos. El primer capítulo describe flamenco de manera general. Hoy en día flamenco forma parte del patrimonio cultural español y goza de un gran número de espectadores y aficionados en muchos auditorios por todo el territorio andaluz. Tanto para los españoles como para muchos visitantes, flamenco representa uno de los símbolos esenciales de España. El primer capítulo trata de describir el contexto histórico en el que flamenco nace; explica el término flamenco mismo y describe los estilos musicales básicos del flamenco. Hay que destacar que no se puede entender el flamenco como el baile, la música o tradición literaria separadamente, sino como una fusión de estos tres elementos que se influyen mutuamente y forman parte del arte tan específico y particular.

El segundo capítulo describe los rasgos lingüísticos que provienen del andaluz. Sigue siendo polémico si el andaluz es un dialecto, variedad o variedades del español.

Las coplas flamencas son mayormente influidas por el andaluz. Miguel Roperó Núñez en su estudio diacrónico y etimológico del léxico flamenco confirma que la mayor parte del léxico proviene del andaluz. Según mi opinión, las coplas flamencas son mayormente influidas por la fonética andaluza que parece ser muy distinta de la fonética española pero las dos provienen del mismo sistema. En este capítulo se describen teóricamente las características fonéticas y léxicas seguidas por ejemplos concretos encontrados en las letras de las coplas flamencas.

El tercer capítulo trata de describir las características lingüísticas de coplas que provienen del caló. El caló es un lenguaje de gitanos españoles que vinieron a la Península Ibérica en el siglo XV. La mayoría de la sociedad española despreciaba a los gitanos quienes tuvieron que renunciar a su lengua materna y adoptar el andaluz. El caló es una mezcla de palabras romaníes presentes en el nivel fonético, morfosintáctico y léxico del andaluz.

Las coplas flamencas son mayormente influidas por el léxico del caló. Miguel Roperó Núñez dice que el caló y sus términos son una aportación muy importante en las coplas flamencas. Confirma que las coplas flamencas contienen el 28,3 % del léxico del caló. Los rasgos fonéticos son casi idénticos a los rasgos fonéticos del andaluz y, por eso, es bastante difícil determinar si provienen del andaluz o del caló.

El tercer capítulo contiene la descripción teórica de la última aportación que aparece en las coplas flamencas, la germanía. Se considera como un lenguaje de los delincuentes y las coplas son mayormente influidas por su léxico. Sin embargo, los términos de la germanía son muy esporádicos.

Para concluir, las coplas flamencas son más influidas por la fonética andaluza. En el nivel léxico aparecen términos provenientes del andaluz a través de muchas palabras de origen distinto. Aparecen andalucismos, arcaísmos, mozarabismos y arabismos. Sin embargo, el léxico de coplas flamencas no es influido tanto por el léxico andaluz sino por su fonética. En las coplas flamencas aparecen términos andaluces pero no son exclusivamente del territorio andaluz. Son presentes en el léxico andaluz pero también en el léxico de otras variedades del español. En cuanto al caló y la germanía, las coplas flamencas son mayormente influidas por su léxico. Aunque el caló está al borde de la extinción, algunos términos penetraron al habla popular del español y hoy en día forman parte del léxico del español popular. Este hecho se puede considerar como un éxito de la nación que siempre ha sido minoritaria y despreciada por el resto de la sociedad española.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

ADIEGO, Ignasi-Xavier. *The Vestiges of Caló Today*. v *General and Applied Romani Linguistics. Proceedings from the 6th International Conference on Romani Linguistics*. Ed. SCHRAMMEL Barbara; W. HALWACHS Dieter; AMBROSCH Gerd. München: Lincom, 2005.

ALVAR, Manuel. *Manual de dialectología hispánica. El español de España*. Barcelona: Ariel, 1996.

BORROW, George. *The Zingali; or, An account of the Gypsies of Spain. With an original collection of their songs and poetry*. Philadelphia: Campbell, 1843

BUZEK, Ivo. *La imagen del gitano en la lexicografía española*. Brno: Masarykova univerzita, 2010.

ČERMÁK, Petr. *Fonetika a fonologie současné španělštiny*. Praha: Karolinum, 2005.

ČEVELOVÁ, Pavla. *Španělština a caló – jazyky v kontaktu*. Praha, 2006, Diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

JIMÉNEZ FERNÁNDEZ, Rafael. *El andaluz*. Madrid: Arco Libros, S. L., 1999.

JIMÉNEZ GONZÁLEZ, Nicolás. *¿El romanó, el caló, el romanó-kaló o el gitañol?* Cincuenta y tres notas sociolingüísticas en torno a los gitanos españoles. *Anales de Historia Contemporánea*, n. 25, 2009.

KRINKOVÁ, ZUZANA. *Vzájemné ovlivňování romštiny, španělštiny a dalších jazyků Pyrenejského poloostrova*. Praha: Univerzita Karlova, 2013.

LÓPEZ SERRANO, Alfredo. *LOS GITANOS. La migración como forma de vida*. Madrid: Universidad Carlos III de Madrid, 2008.

MACHADO y ÁLVAREZ, Antonio. *Cantes flamencos: recogidos y anotados por Antonio Machado y Álvarez (Demófilo)*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica. 1975.

POLÁČKOVÁ, Slávka. *El léxico en las coplas de la Colección de cantes flamencos de Antonio Machado y Álvarez*. Brno, 2010, Diplomová práce na Masarykově Univerzitě.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. Madrid: Espasa, 2001.

RÍOS MARTÍN, Julián Carlos. *La dentidad andaluza en el flamenco*. Sevilla: Atrapasueños, 2009.

ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *El léxico andaluz de las coplas flamencas*. Sevilla: Ediciones ALFAR, 1984.

ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *El léxico caló en el lenguaje del cante flamenco*. Sevilla: Universidad de Sevilla, 1991.

ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Estudios sobre el léxico andaluz*. Sevilla: Ediciones el Carro de la Nieve, 1989.

ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Sociolingüística andaluza: problemas y perspectivas*. Sevilla: Publicaciones de la Universidad de Sevilla, 2001.

ROPERO NÚÑEZ, Miguel. *Un aspecto de lexicología histórica marginado: los préstamos del caló*. Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, 2007.

ZAVADIL, Bohumil; ČERMÁK, Petr. *Mluvnice současné španělštiny: Lingvisticky interpretační přístup*. Praha: Karolinum, 2010.

Elektronické zdroje

ADIEGO, Ignasi-Xavier. *The oldest attestation of the Romani language in Spain: the Aucho del finamiento de Jacob (16th century)*. [online]. [cit. 2014-20-05]. Dostupný z: http://www.academia.edu/678925/The_oldest_attestation_of_the_Romani_language_in_Spain_the_Aucho_del_finamiento_de_Jacob_16th_century

ALVAR, Manuel. *¿Existe el dialecto andaluz?* Alicante: Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes. [online]. [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://www.cervantesvirtual.com/servlet/SirveObras/80259408019028617422202/index.htm>

BLAS INFANTE. „*Padre de la Patria Andaluza*“. *Blas Infante*. [online]. [cit. 2014-04-11]. Dostupné z: <http://www.blasinfante.com/>.

El español hablado en Andalucía: *Las palabras: ¿existe un vocabulario andaluz?*. [online]. [cit. 2014-01-04]. Dostupný z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/06_las_palabras.html

El español hablado en Andalucía: *El andaluz es algo muy diverso*. [online]. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/02_el_andaluz_es_diverso.html

El español hablado en Andalucía: *La gramática del habla andaluza*. [online]. [cit. 2014-01-03]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/05_gramatica_del_habla_andaluza.html.

El español hablado en Andalucía: *La pronunciación andaluza*. [online]. [cit. 2014-06-05]. Dostupné z: http://grupo.us.es/ehandalucia/que_es_el_andaluz/03_la_pronunciacion_andaluza_ext.html

Flamencopolis. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://www.flamencopolis.com/>

Jarchas. [online]. [cit. 2014-20-05]. Dostupné z: <http://www.jarchas.net/jarcha-1.html>

Portal del flamenco y universidad. [online]. [cit. 2014-20-04]. Dostupné z: <http://flun.cica.es/>

RAMIRÉZ-HEREDIA, Juan de Dios. *Gramática gitana*. [online]. [cit. 2014-02-05].

Dostupné z: <http://www.unionromani.org/ftp/idioma04.asc>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Diccionario de la lengua española*. Vigésima segunda edición. [online]. [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: <http://www.rae.es/rae.html>.

VEGA CORTÉS, Augustín. *Los gitanos en España*. 1997. [online]. [cit. 2014-06-04].

Dostupné z: <http://www.unionromani.org/histo.htm>

Přílohy

Příloha 1 – definice termínu *flamenco* dle slovníku Španělské královské akademie

Příloha 1 – definice termínu *flamenco* dle slovníku Španělské královské akademie

Příloha 2 – druhy fandanga

Příloha 3 – historický vývoj jednotlivých forem flamenca

Příloha 4 – jednotlivé styly flamenca

Příloha 5 – definice termínu *andalusismus* dle slovníku Španělské královské akademie

Příloha 6 – tabulka andalusismů

Příloha 7 – definice termínu *archaismus* dle slovníku Španělské královské akademie

Příloha 8 – definice arabismu *candela* dle etymologického slovníku

Příloha 9 – definice termínu *arabismus* dle slovníku Španělské královské akademie

Příloha 10 – původ slova *barrio* dle slovníku Španělské královské akademie

Příloha 11 – definice termínu *caló* dle slovníku Španělské královské akademie

Příloha 12 – definice termínu *jerigonza* dle slovníku Španělské královské akademie

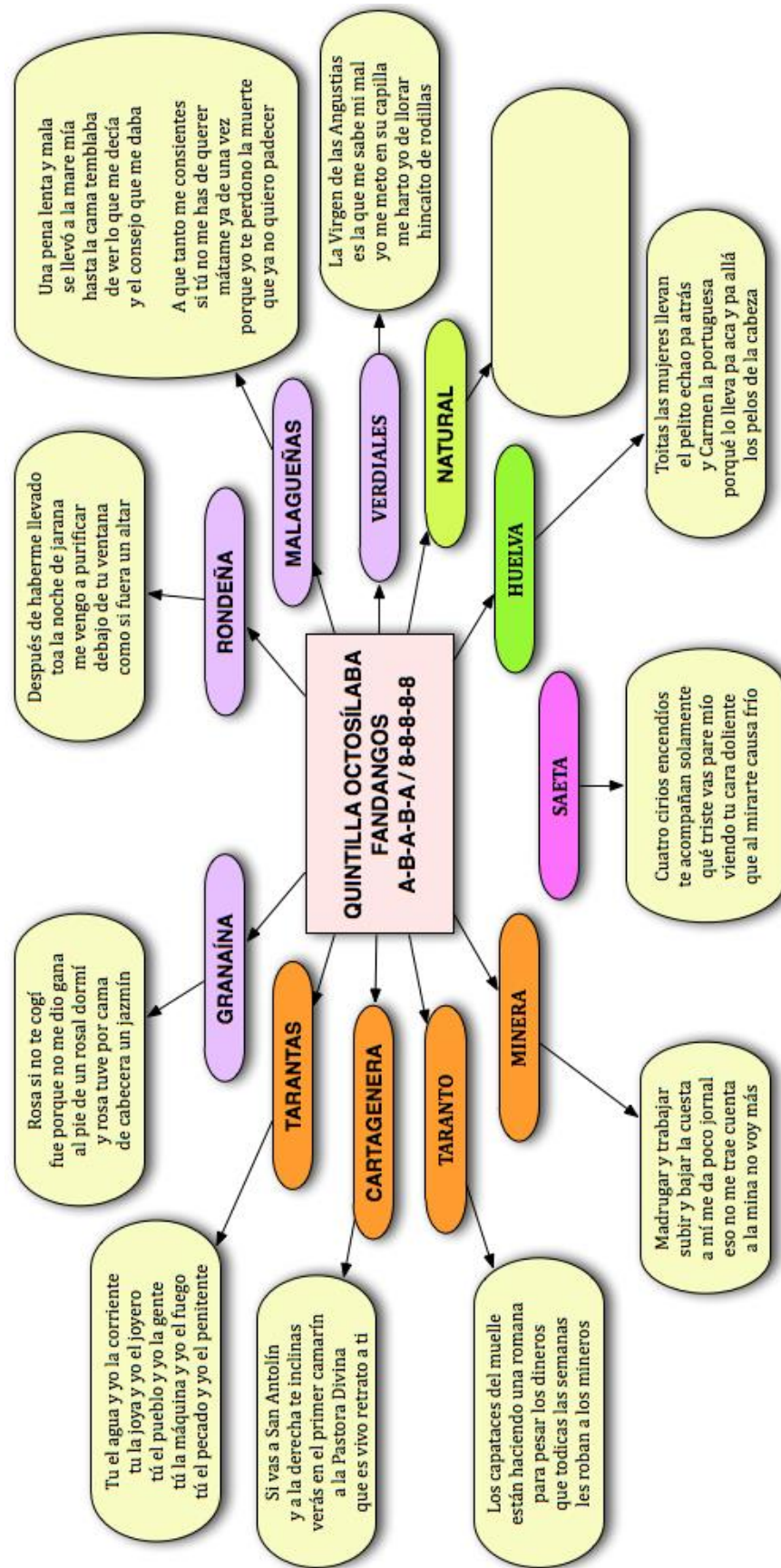
Příloha 13 – definice termínu *germanía* dle slovníku Španělské královské akademie

flamenco, ca.

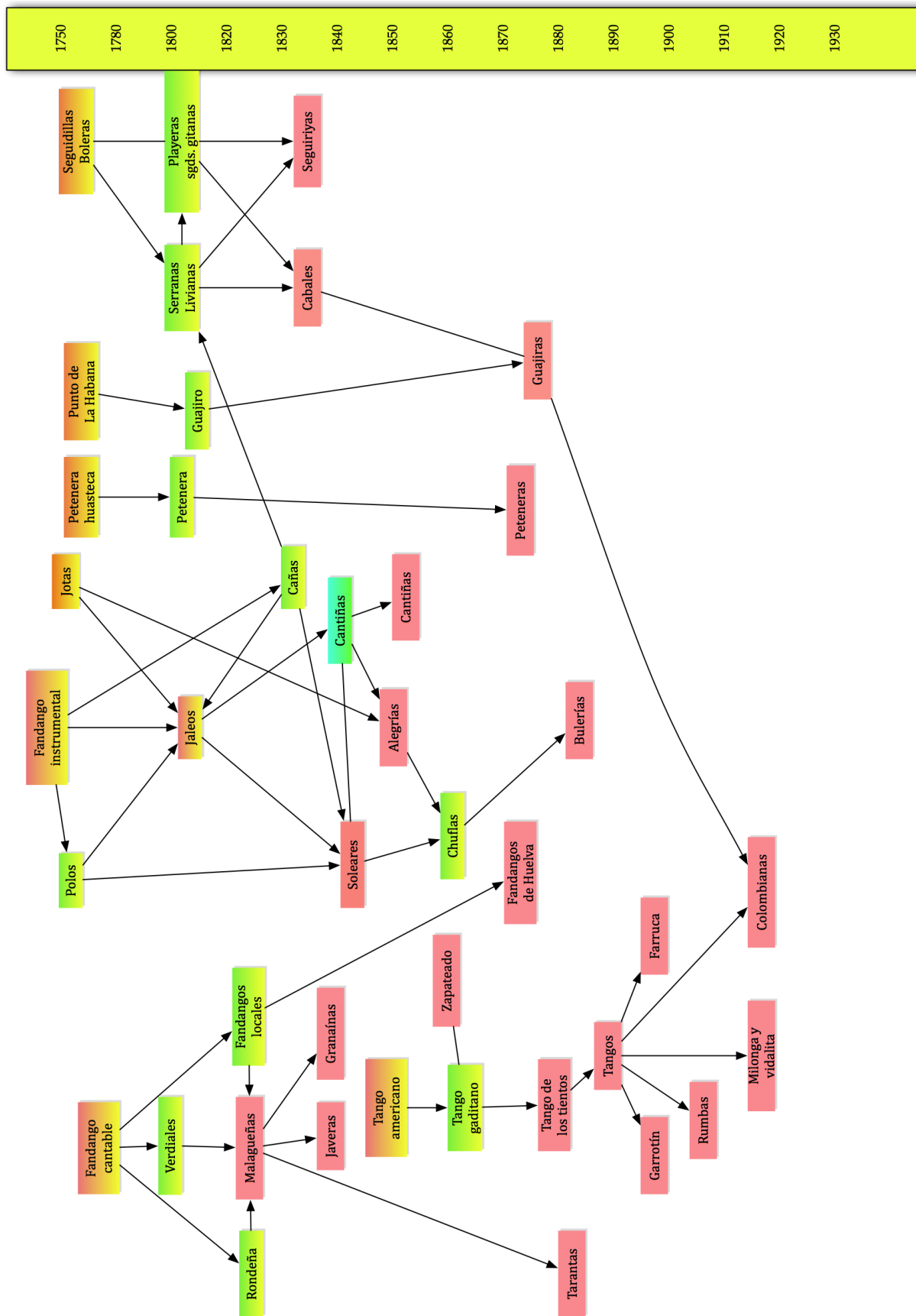
(Del neerl. *flaming*).

1. adj. Natural de Flandes. U. t. c. s.
2. adj. Perteneciente o relativo a esta región histórica de Europa.
3. adj. Se dice de ciertas manifestaciones socioculturales asociadas generalmente al pueblo gitano, con especial arraigo en Andalucía. *Cante, aire flamenco.*
4. adj. coloq. Chulo, insolente. U. t. c. s. *Ponerse flamenco.*
5. adj. coloq. Dicho de una persona, especialmente de una mujer: De buenas carnes, cutis terso y bien coloreado. U. t. c. s.
6. adj. *P. Rico.* Delgado, flaco.
7. m. Idioma **flamenco**.
8. m. Cante y baile **flamenco**.
9. m. Ave de pico, cuello y patas muy largos, plumaje blanco en cuello, pecho y abdomen, y rojo intenso en cabeza, cola, dorso de las alas, pies y parte superior del pico.

Příloha 1 – definice termínu *flamenco* dle slovníku Španělské královské akademie

Příloha 2 – druhy fandanga

Příloha 3 – historický vývoj jednotlivých forem flamenca

andalucismo.

1. m. Locución, giro o modo de hablar propio de los andaluces.
2. m. Amor o apego a las cosas características o típicas de Andalucía, en España.

Real Academia Española © Todos los derechos reservados

Příloha 5 – definice termínu *andalusismus* dle slovníku Španělské královské akademie

Tipos de significado: se refieren a <i>realidades concretas</i> , materiales, de carácter físico	
Voces rurales y relacionadas	<ul style="list-style-type: none"> - instrumentos: <i>capacho</i> (cesto), <i>barcina</i> (red de esparto), <i>almocafre</i> (escardillo), <i>calabozo</i> (hacha de podar) - partes de una maquinaria rural: <i>alfarje</i> (piedra de molino), <i>atarjea</i> (caño, acequia), <i>almatriche</i> (id.) - para el terreno: <i>campiña</i>, <i>marisma</i>, <i>pago</i> (terreno de viña u olivos), <i>cortijo</i>, <i>balate</i> (acequia/muro) - plantas y frutos: <i>alhucema</i>, <i>gurumelo</i> (seta), <i>jinjolero</i> (azofaifo), <i>alcaucil</i> (alcachofa), <i>durazno</i> (melocotón), <i>papa</i>, <i>pero</i> (manzana), <i>habichuela</i>, <i>cañaduz</i> (caña de azúcar); <i>casco</i> (gajo de la naranja); <i>puyar</i> (crecer la guía del árbol) - actividades agrícolas: <i>ablentar</i> (aventar), <i>esmuir</i> (ordeñar)
Voces marineras	<ul style="list-style-type: none"> - peces: <i>albures</i> (pez de río), <i>safío</i> o <i>zafío</i> (congrio), <i>breca</i>, <i>lula</i> (calamar basto), <i>cardume(n)</i> (banco de peces), <i>brótola</i>, <i>chanquete</i> - embarcaciones: <i>traíña</i>, <i>boliche</i> (tipos de barco)
Alimentación	<ul style="list-style-type: none"> - humana: <i>chícharo</i> (garbanzo/guisante/judía), <i>alboronía</i> (guiso de verduras), <i>hallulla/-o</i> (torta), <i>calentitos</i> y <i>tejerings</i> (churros), <i>hochío</i> (torta), <i>repápalo</i> (panecillo redondo, buñuelo), <i>pipirrana</i> (ensalada), <i>alfajor</i> - del ganado: <i>afrecho</i> (salvado), <i>arvejón</i> (almorta)
La casa	<i>soberado</i> y <i>doblado</i> (parte alta de la casa), <i>sardiné</i> , o <i>sardinel</i> , y <i>rebate</i> (escalón de entrada), <i>casalicio</i> (casa grande), <i>alacena</i> (despensa), <i>falsa</i> (desván), <i>casapuerta</i>
Tiempo atmosférico	hacer buena (/mala) <i>orilla</i> , <i>llampo</i> (relámpago), <i>boria</i> (niebla), <i>claras del día</i> (amanecer), <i>harinear</i> (lloviznar) y <i>harinilla</i> (llovizna), <i>flama</i> (calor ardiente)
Valoraciones emotivas	<ul style="list-style-type: none"> - sobre personas, con connotaciones positivas: <i>(d)espelotado</i> (sano, robusto), <i>jirocho</i> (bien plantado, satisfecho), <i>marchoso</i> (gallardo) - con connotaciones negativas: <i>majareta</i> y <i>majarón</i> (loco), <i>charrán</i> (pillo), <i>chalado</i> y <i>pirado</i> (loco), <i>gílí</i> (tonto), <i>(d)esabori(d)o</i>, <i>chuchurri(d)o</i> (marchito, ajado), <i>falto</i> ((medio)

	<p>tonto), <i>frangollón</i> (que hace las cosas tarde y mal), <i>parguela</i> (afeminado)</p> <p>- sentimientos, positivos: <i>camelar</i> (querer), o negativos: <i>achares</i> (vergüenza, celos), <i>canguelo</i> (miedo), <i>coraje</i> (enfado, irritación)</p>
Actividades	<p><i>chiquichanca</i> (zagal), <i>costalero</i> (mozo de cordel; porteador de pasos de imágenes), <i>ditero</i> (prestamista, usurero)</p>
Otros	<p>- objetos y realidades físicas: <i>candela</i> (lumbre), <i>alcayata</i>, <i>herruge</i> (óxido), <i>mixto</i> y <i>cerillo</i> (cerilla); <i>(d)escalicharse</i> o <i>(d)esgalicharse</i> (desconcharse la pared)</p> <p>- enfermedades, etc.: <i>andancio</i> (epidemia), <i>(d)esmorecerse</i> (cortarse el aliento), <i>camballada</i> (movimiento del borracho), <i>fatigas</i> y <i>angustias</i> (náuseas), <i>regomeyo</i> (malestar físico, disgusto)</p> <p>- acciones: <i>atacarse</i> (ajustarse la ropa), <i>fechar</i> (cerrar), <i>halar</i> (tirar de algo); <i>guarrazo</i> y <i>jardazo</i>, o <i>jardalazo</i> (golpe al caer), <i>mascada</i> (puñeta zo); <i>bullá</i> (prisa)</p>

Příloha 6 – tabulka andalusismů

arcaísmo.

Artículo enmendado

(Del lat. *archaismus*, y este del gr. ἀρχαϊσμός).

1. m. Cualidad de arcaico.
2. m. Elemento lingüístico cuya forma o significado, o ambos a la vez, resultan anticuados en relación con un momento determinado.
3. m. Empleo de **arcaísmos** lingüísticos.
4. m. Imitación de las cosas de la antigüedad.

Real Academia Española © Todos los derechos reservados

Příloha 7 – definice termínu *archaismus* dle slovníku Španělské královské akademie

candéla corrisponde al *lat.* CANDÉLA, da CANDÈRE *essere acceso, fiammeggiare* (v. *Candente*). — Cera o grasso lavorato, e ridotto in forma di cilindro con stoppino in mezzo, al quale s'appicca il fuoco per far lume.
Deriv. *Candelàio; Candelàbro; Candelàra-ia; Candelière; Candelina-òtto-riccia-izza.*

Příloha 8 – definice arabismu *candela* dle etymologického slovníku

arabismo.

- 1. m.** Giro o modo de hablar propio de la lengua árabe.
- 2. m.** Vocablo o giro de esta lengua empleado en otra.

Real Academia Española © Todos los derechos reservados

Příloha 9 – definice termínu *arabismus* dle slovníku Španělské královské akademie

barrio.

(Del ár. hisp. **bárrī*'exterior', y este del ár. clás. *barrī*'salvaje').

Příloha 10 – původ slova *barrio* dle slovníku Španělské královské akademie

caló.

(Del caló *caló*, negro).

1. m. Lenguaje de los gitanos españoles.

Real Academia Española © Todos los derechos reservados

Příloha 11 – definice termínu *caló* dle slovníku Španělské královské akademie

jerigonza.

(Del prov. *gergons*).

1. f. Lenguaje especial de algunos gremios.
2. f. Lenguaje de mal gusto, complicado y difícil de entender.
3. f. coloq. p. us. Acción extraña y ridícula.

andar en ~s.

1. loc. verb. coloq. Andar en rodeos o tergiversaciones maliciosas.

Real Academia Española © Todos los derechos reservados

Příloha 12 – definice termínu *jerigonza* dle slovníku Španělské královské akademie

germanía.

(Del lat. *germānus*, hermano).

1. f. Jerga o manera de hablar de ladrones y rufianes, usada por ellos solos y compuesta de voces del idioma español con significación distinta de la verdadera, y de otros muchos vocablos de orígenes muy diversos.

2. f. amancebamiento.

3. f. En el antiguo reino de Valencia, hermandad o gremio.

4. f. coloq. *Alb., And. y Cuen.* Tropel de muchachos.

5. f. *germ.* Clase de rufianes.

Real Academia Española © Todos los derechos reservados

Příloha 13 – definice termínu *germanía* dle slovníku Španělské královské akademie